

LELKI ÁSZTOR

A

1944. SZEPTEMBER HÓ XX. ÉVFOLYAM 9. SZÁM

EVANGÉLIKUS LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRAT

Felelős szerkesztő és kiadó: MOLITÓRISZ JÁNOS. Szerkesztőbizottság: D. KAPI BÉLA elnöksége alatt: TÜRÓCZY ZOLTÁN, KEMÉNY LAJOS, JÁROSI ANDOR. — Megjelenik minden hónap elején. — Előfizetési ára egy évre 22 pengő, vallásitanító lelkészeknek és levitáknak 15, segédlelkészeknek és theologusoknak 13 pengő. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Celdömölk, Ostfyy-tér 7. — Postacsekkszámla: 11.576. — Telefon: 80

Gyász meg dicsőség.

Péld. 14, 34.

A dicsőség ünnepe ez a nap.

Nem ünneplik méltóképpen, akik csak könnyeik fátyolán, keserű fájdalommal s bánatos borúval tekintenek vissza rá. Nem tárul fel nagysága azok előtt, akik csak a halál árnyékát látják meg rajta. Nem rajzolódik ki ennek az ünnepnek valóságos arca azok előtt, akiknek az emlékében úgy él csupán, mint a magyar nép kudarcra, összeroppanásra, megaláztatásra. A dicsőség ünnepe is ez a nap. Üzenetet hagy nemzedékről nemzedékre a magyarnak: nemzetünket rabigába törheti az erőszak, idegen hatalom kőkoloncain csatolhatja a lábára, ha igaz az ügye, akkor ez az igazsága fel-emeli a porból. *Az igazság felmagasztalja a nemzetet!*

Azon fordul meg a nemzet dicsősége, hogy van-e igazsága? A nemzet igazsága pedig mindig a nemzet fiainak igazoltatótól függ! Nem akkor omlik össze a nemzet dicsőségének vára, amikor minden fia roskadozva malomkőnyi terhet hordoz a vállán, hanem akkor, mikor az igazság ellentéte: a *hamisság és gonoszság* út tanyát a szívek mélyén. Csak akkor száll el a nemzet dicsősége, mint a füst, ha kihál befőle a bátorság, a becsület, az önzetlenség, a hűség, az áldozatkészség. Október 6-ika hősei a nemzet dicsőségét hirdetik. Ők bátrak voltak: kicsiny csapat kész volt nagy sereggel számbeszállni. Becsületesek voltak: megálltak a fergetegben, ahová állították őket. Önzetlenek s áldozatkészek voltak: vállalták a kint, a gyalázatot; az a szerefet volt bennük, melynél nagyobb senkiben nincsen: életüket adták a barátaikért, a hazájukért. Annak a nemzetnek, melynek ilyen fiai vannak, van igazsága is. S az igazság erőt ad, előbbre visz, fel-emel. *Az igazság felmagasztalja a nemzetet!*

De vajon elégséges-e ez nekünk a dicsőség ünnepléséhez? Minden nemzeti ünnepnek csak akkor van értelme és értéke, ha fénye a multból a jelenig ragyog el, megmutatva a ma foltjait, hibáit, azután pedig előre-hintí sugarát a jövőendő egyetlen igaz útjára, melyen járnunk kell, hogy betöltse a nemzet Isten szándékai szerint való történelmi hivatását. Üzen-e valamit nekünk, ma élőknek is Okt. 6-ika? Igen, üzen, ezt üzeni: *Aldozd oda az életedet!* Jézus Krisztus mindannyiunkért elimádkozta: Én óérettük odaszentelem magamat! Ez a lélek töltse el bennünket s igazzá tesz. Az igazság pedig felmagasztalja a nemzetet. Ez egyben a dicsősége.

Okt. 6-ika azonban a gyász ünnepe is.

Nem azé a gyászé, mely sűrű könnyekkel öntözi a hősök sírját, emlegeti az élettől búcsúzó hazafiak végső szavait vagy talán beleképzei magát a mártírok utolsó perceibe, mikor már ott állanak a bitófa alatt, várva a halálos golyó suhanását.

Midőn okt. 6-ikára mint gyászünnepre gondolunk, merőben más kép elevenedik meg lelki szemünk előtt. A megváltó Jézus Krisztus rója a fájdalom útját. Szinte minden lépésnél földre rogy. Leveszik a keresztet a válláról és átteszik Ciréni Simonéra. azután tovább indulnak. Ott kapaszkodnak az asszonyok is, fel-feltör elfojtott zokogásuk, gyászolják, siratják a Golgothára készülő Jézust. Jézus azonban így szól hozzájuk: Jeruzsálem leányai, ne sirjatok énrajtam, hanem ti magatokon sirjatok és a ti magzataitokon, mert ha a zöldelő fán ezt művelik, mi esik a száraz fán?

Ne merüljön ki hát ünneplésünk abban, hogy az aradi 13-at siratjuk, gyászoljuk. Okt. 6-ika sokkalta inkább avégett adatott, hogy legyen a magyarnak esztendőnkint egy olyan napja, mikor különösképpen megérezheti: van miért kétségbeesnie önmaga felett, van kité gyászolnia önmagában, van kiket siratnia magzataiban! Mert nem az válik egy nemzetnek szégyenére, ha győz felette az erőszak, ha mártírokat követel a hazáoltárára, hanem — jól mondja az Írás — a *bűn* van gyalázatára a népek-

Papok a Főpap előtt.

A békéltetés szolgálatában.

(II. Kor. 5, 18.)

10.

A vád alól felmentetten.

„Lásd! Levettem rólad a te álnokságodat,
és ünnepi ruhákba öltöztettelek téged.“

Zakariás könyve 3, 4.

Jósua még egyre ott áll szennyes ruháiban a bíró előtt és a vádló hangjai visszhangzanak fülében. De mit is csinál ő? Bámulatos az a teljes tehetetlenség, mely Jósuát hatalmában tartja. Nem szól egy szót sem. De még a vádlót, a sátánt sem kéri arra, hogy hallgasson el már. Nem védelmezi magát. Talán tetteinek tisztaságáról vagy az indító okok becsületességéről elmélkedik? Nemde úgy áll a dolog, hogy nem is igen tudja magát védelmezni. A sátán vádjainak alapja van. Ő bizony elbukott. Az ítélet vádoló hangjai is egyre ott zakatolnak lelkiismerete ajtaján. Mintha egy hatalmas kar: a világ emberei, a lelkiismeret, az elkövetett bűnök emelnék fel a sátánnal együtt ítéletet mondó szavukat ellene. Bizonyosan úgy érzi, mintha megingott volna a talaj lábai alatt és már-már zuhanna a mélység felé. Talán feltör ajkáról a kétségbeesett kiáltás: Jaj nékem, elvesztem, mivel tisztátalan ajkú vagyok és tisztátalan ajkú nép között lakom.

Mit csinálsz majd te, mikor a földtől egészen a fejed tetejéig szennyesen és bűnösen ott állsz a bíró előtt, mikor nem lesz semmiféle lehetőség a magad védelmére, — hiszem, hogy nem tudsz mást tenni, mint kezedet, a szádra forrasztod és mélységesen hallgatsz. Mit csinál Jósua? Arról nem szól az Ige, de okunk van arra gondolni, hogy alázatosan és kegyelmet könyörgő tekintettel néz a bíró felé. De kicsoda a bíró? Azt olvassuk itt, hogy az egy angyal. Nemde éppen annak az új szövetségnek az angyala, akit Izrael várt, maga Jézus Krisztus. A bűnbe esett, szennyes ruhákba öltözött főpap, Jósua Ő előtte áll és Ő reá tekint.

De mi történik ekkor? Egészen csodálatos, hogy a bíró hallva a vádakot, nem a vádlott felé fordul, hanem a vádlóra irányítja tekintetét és azt mondja: *Dorgáljon meg téged az Úr, te sátán, dorgáljon meg az Úr, aki magáévá fogadja Jeruzsálemet. Avagy nem tűzből kikapott üszög-e ez?* A vádló hangja erre teljesen elnémul. Nem tud az ezután már többé semmit sem mondani. Csak nézi, hogy mi történik most. Az igazságszolgáltatás szolgálói munkába fognak. Ugyanis a bíró most a szolgálkhoz fordul, kik előtte állnak s így szól hozzájuk: Vegyétek le róla a szennyes ruhákat! A vádlott ámulva nézi ezt a váratlan fordulatot és engedi, hogy levegyék róla a szennyes ruhákat. De borzalommal telve nézi mindezt maga a vádló. Mikor a szennyes ruhák levették, a bíró ismét elkezd beszélni, ekkor azonban már a vádlott felé fordulva mondja: *Lásd! Levettem rólad a te álnokságodat és ünnepi ruhákba öltöztettelek téged.* És most elkezdődik az öltöztetés. *„Tegyenek fejére tiszta süveget.“* És a szolgálk tiszta süveget

tesznek a fejére és új ruhákba öltöztetik őt. Ott áll most egy tiszta, megdicsőült teremtsé a bíró előtt.

Ez történik mindenütt és mindenkor ott, ahol a békéltetés szolgálatának embere elvégzi feladatát. Mikor valaki, legyen az akár lelkész, vagy főpap, vagy akár kicsoda, ha szennyes ruhákba öltözött, bűnbeesetten, magát vádolva ott áll Ura előtt, szabad nekünk a Golgotán kihullt vérre mutatni és szabad a keresztség vizére irányítani a figyelmet, miközben ezt mondjuk: Nézd csak, az Úr elvette a te bűnödet is és ünnepi ruhákba öltöztetett téged. A Krisztusban te is egészen megigazult, tiszta és megdicsőült lehetsz.

Milyen is az ilyen bűneire bocsánatot nyert bűnös? Mindenesetre boldog. Az ilyennek békessége van az Istennel. Ha be is kell ismernie, hogy még egyre tele van bűnnel és szennyel, mégis boldogan elmondhatja magáról: Én irgalmat nyertem. Számára az Isten bűnök bocsánatának nagy kegyelme minden mindenkben. A kiengesztelés igéi hangzanak tisztán és lelkiismereteket megindítva az ilyen lelkész ajkán, mint a saját belső tapasztalatának boldog bizonyágtevése.

K. V. Tamminen esperes, Helsinki.

Fordította: Molnár Rudolf.

A dolgozó szobában.

Mitosz vagy evangélium ?

(Befejezés.)

4. A Biblia világának, kifejezési formáinak, gondolkodásának az idegensége nem új dolog. Sok tekintetben érezhetővé vált ez abban a pillanatban, amikor le kellett fordítani Jézus igéjét a Jézus használta arám nyelvből görögre. Már az első görögül beszélő keresztyéneknek sem volt pl. könnyű dolog megérteni, hogy mit is mondott Jézus, amikor magát „emberfiá“-nak mondotta.⁶⁹⁾ Ezeket a nehézségeket az óegyházi tanfejtlő-

⁶⁹⁾ Innét van, hogy már az Újszövetségben is különféle kísérleteket találunk ennek a nehézségnek a megoldására. Pál apostol pl. — aki a szinoptikus evangéliumok szerzőinél jóval korábban hirdette az evangéliumot görög származású keresztyéneknek, — kerülte az „emberfia“ kifejezést és helyette az „ember Jézus“ és hasonló kifejezéseket alkalmazta (I. fentebb 340. lap). Ugyanez az oka annak is, hogy Pál apostolnál viszonylag nagyon ritkán fordul elő az „Isten királysága“ fogalma. A szinoptikusok általában igyekeztek szóról-szóra fordítani a Jézus által használt kifejezéseket. Viszont János evangélista sokkal nagyobb mértékben van tekintettel görög olvasóira. Nála pl. az „emberfia“ név csak egészen ritkán fordul elő, Jézus Istenhez való viszonyát állandóan a „Fiú“ szóval jelöli. Hasonlóan alig-alig találkozunk nála az „Isten királysága“ kifejezéssel, helyette ennek a tartalmát jelöli meg az „élet“, ill. „örök élet“ kifejezésekkel (ennek a fogalomcsereinek különben már Márk 9, 43—48 is mutatja a nyomát, ahol az „örök élet“ és az „Isten királysága“ cserefogalmak!). Egyébként János evangéliumának a fogalomkincse, különösen az „ige“, „élet“, „igazság“, „világosság“, „szeretet“ stb. tanulságos jelei annak, hogyan igyekezett az evangélista megértetni az evangéliumot görög olvasóival s hogyan „korszerűsítette“ azt a nélkül, hogy mitológiátlanította volna.

dés a maga módján igyekezett legyőzni és azt mondhatjuk, általában le is győzte azokat. Még ennél is nehezebb volt megőrizni az evangélium teljes gazdagságát. Az újszövetségi kinyilatkoztatás veleje a „factum Jézus Krisztus“, vagyis az az isteni cselekedet, mellyel az Atya elküldötte megváltásunkra Egyszülött Fiát. E helyett az újszövetségi szemléletmód helyett nagyon hamar elterjedt az egyházban az a gondolkodásmód, mely az evangéliumban isteni igazságok, vallási és erkölcsi tanok rendszerét látta. Ehhez képest a bibliai történet veleje szükségképp a belőle levonható vallási, ill. erkölcsi, vagy éppen „vallás-erkölcsi“ „tanulság“-ban, „tan“-ban, „eszmé“-ben, „igazság“-ban jelentkezik. Ez az eljárás szükségképpen vezet arra, hogy a bibliai igének, ill. elbeszélésnek az első, eredeti, történeti értelmén túl valamely „mélyebb“ („vallásos“, ill. „erkölcsi“, „allegorikus“) értelmét is feltételezzük, ill. keressük. Az üdvtörténet s vele együtt az egyes evangéliumi történetek csak keretté válnak ennél a szemléletmódnál a kinyilatkoztatás tulajdonképeni tartalmát tevő tanítás, igazságok és eszmék számára. Mit kezdhet ez az egyházban ősrégi idők óta begyökerezett és polgárjogot nyert gondolkodás az újszövetségi elbeszélésekkel? Még viszonylag egyszerű a helyzet Jézus példázatainál. Ezek éppen mint példázatok nem tartanak igényt arra, hogy valóban megtörtént eseményeket írjanak le. Ellenkezőleg, példázat-formájuk is arra utal, hogy az elbeszélésnek valamiféle „értelme“ van. Amikor már nem értették azt, amit Jézus maga mondott a példázatokban való tanítás értelméről (v. ö. Márk 4, 10—12; Máté 13, 10—17), akkor — kiváltképpen a görög származású keresztyének számára — szinte önként kínálkozott az az értelmezési szempont, hogy Jézus a példázatokkal Isten országának nehezen érthető igazságait akarta szemléltetni. A példázatok minden egyes vonása így lesz egy-egy allegorikus rejtjellel valamely titokzatos igazság számára.⁷⁰⁾ Ezzel a módszerrel azután a példázatokból a legkülönbélebb, sokszor egészen fantasztikus dolgokat is ki lehetett hozni. Az ára ennek a magyarázati módszernek az volt, hogy a különféle „mélyértelmű“ és „szellemesnél szellemesebb“ magyarázatok közt elsikkadt azok igazi és eredeti, tulajdonképeni értelme.

Az allegorikus magyarázati mód azonban nemcsak a példázatoknál érvényesült, hanem más újszövetségi történeteknél is. Mivel ezeknek az elbeszéléseknek az eredeti értelmét már nem fogták fel és azt túlon túl egyszerűnek is tartották, bennük is mélyebb értelmet, az az „igazságot“, „tant“ kerestek. Egyik legjellegzetesebb példája ennek a galileai tenger lecsendesítéséről szóló történet, a Vizkereszt után! 4. vasárnap evangéliumi perikopája (Máté 8, 23—27). Már Tertullianus úgy értelmezte e történetet, hogy benne az „egyház hajójá“-ról van szó, mely nyugodt lehet minden vihar közepette. Azóta megszoktuk, hogy e történetet allegorikusan értelmezzük: Jézus megmenti az Egyháznak a világ üldözései közepette a „viharok“-tól már-már süllyedő „hajóját“.⁷¹⁾ Hallottam már erről a tex-

⁷⁰⁾ Jézus példázatainak az értelmezéséhez v. ö. a „*Máté evangéliuma*“ c. könyvben (204—207) tett rövid megjegyzéseket.

⁷¹⁾ Tertullianus, de baptismo, 12: „Ama kis hajócska az egyház képül szolgált, mivel a tengeren (azaz a világon) a hullámok (azaz üldözések és kísértések) nyugtalanítják. Az Úr t. i. türelemből mintegy aluszik, amíg végtére felébresztetvén a szentek imádságai által, megzabolazza a világot és övéinek visszaadja a nyugalmat.“

tusról olyan prédikációt is, mely ezen az allegorikus értelmezésen is túlmenve, segítségül vette még azt az ismert történetkét is, melyben ugyan csak egy viharok közt hanykódó hajóról van szó s arról, hogy az izgatott, életét féltő utasseregen csak egy gyermek alszik nyugodtan, mivel — mondja a csodálkozó kérdésekre, — „az ő apja a hajóskapitány“.⁷²⁾ Nyilvánvaló, hogy az allegorikus értelmezés segítségével lehet erről az alapigéről szép, sőt talán „építő“ prédikációt is tartani. Csak egy hibája van az ilyenféle prédikációnak: hogy nem az ígét hirdetjük, t. i. nem azt, amit az ige mond. Igen nagy a veszedelem, hogy az allegorikus értelmezés segítségével egyre inkább saját gondolataink, saját elképzeléseink kerülnek döntő módon a középpontba. Ha még ráadásul, a fentebbi vagy ahhoz hasonló történetkéket vesszük segítségül az ige értelmezéséhez „szemléltetés“ céljából, akkor meg éppenséggel nem tudunk védekezni a saját gondolataink kísértő erejében rejlő veszedelem ellen. A fentebbi, a „hajóskapitány“-ról szóló történet pl. a perikópa értelmét az általános gondviseléshit síkjára tolja át. A galileai tenger lecsendesítéséről szóló történet ebben az esetben nem mond többet, mint csak azt, hogy Isten, ill. Krisztus a súlyos helyzetben is gondoskodik a kegyesekről és az egyházzól, sőt kimentti azt még a veszedelemből is. A perikópa értelmezése, pontosabban a prédikáció tehát egy olyan ú. n. „vallásos igazság“-nál lyukad ki, amely magában véve ugyan szintén értékes, de végeredményben mégis csak igen sovány és vérszegény igazság az evangélium üzenetének a gazdagságához képest.

Az elmondottak alapján az is világos, hogy az *ilyesféle eljárások gyakorlatilag a legtisztább „mitológiátlanítást“ jelentik.* Hiszen az evangélium eseményszerű üzenete helyébe minden esetben „elmélet, tan“, valamiféle „vallásos igazság“ lép. A keresztyén élet azonban nem a tanból és az elméleti igazságokból, hanem Istennek az ígén keresztül ránk áradó cselekedetéből fakad. Ezért maradjunk meg az evangélium hirdetésénél, pl. a szóban forgó perikopánál annak az üzenetnek a tolmácsolásánál, hogy Jézusnak van hatalma még az elemek legszörnyűbb viharában is és meg tudja menteni, sőt meg is menti (nem általában a kegyeseket, hanem) az övéit, azokat, akik hittel fordulnak feléje. A történet tehát nem az általános gondviseléshit erejét példázza, hanem azt, hogy Jézus olyan isteni hatalommal parancsol szélnek és viharoknak, mint ahogy maga Isten „uralodik a tengerek kevélységén“ és „lecsillapítja a tengerek zúgását, habjaink

⁷²⁾ Már az ókorban is meséltek el ehhez többé-kevésbé hasonló történetkéket és pedig zsidó és hellenisztikus területen egyaránt. Így pl. a Talmud (pBerak 9, 13b, 22) elmondja egy a tengeren veszedelembe került hajónak a történetét, melynek utasai egy zsidó gyermek kivételével pogányok voltak. A veszedelemben a zsidó gyermek a pogány utasok kértére Istenhez könyörög és a vihar lecsendesedik (*Strack—Billerbeck: Kommentar zum Neuen Testament, I, 1922, 452. lap*). Pogány területről emlékeztet az a Julius Caesarral kapcsolatos elbeszélés, amely szerint a viharba került hajón Caesar azzal bátorítja a megrettent hajóskapitányt: „Bátorság, Caesart viszed!“ (v. ö. *Klostermann: Markusevangelium, 2. kiad. 1926, 52. lap*). — Jellemző, hogy mindkét történetnek a jellegzetes vonása a gondviseléshitre való utalás: mindkét történetben az isteni gondviselés az alapja annak, hogy a hajó — utasaival együtt — megmenekül.

zúgását és a népek háborgását“ (Zsolt. 89, 10; 65, 8). Krisztusnak ezt az isteni hatalmát tapasztalják meg a tanítványok hitükben, azt, amit az a másik ige foglal szavakba: „E világon nyomorúságtok léssen; de bizzatok: én meggyőztem a világot“ (Ján. 16, 33).⁷³⁾

Az evangélium tisztaságának és eredeti gazdagságának a megőrzése érdekében kerülnünk kell az allegorizálást és vele együtt mindenféle olyan magyarázati elvet, mely lehetőséget ad arra, hogy saját gondolatainkat és elképzeléseinket csusztagassuk be az igébe és így semlegesítsük az „Isten erejét“ (Róm. 1, 16). Így tudjuk leginkább elkerülni azt a kísértést, hogy a „korszerűsítés“ vagy saját gondolkodásunkhoz való alkalmazkodás formájában „mitológiátlanítsuk“ az evangéliumot.

5. Az elmondottakat azonban nem szabad úgy érteni, mintha az Írás és különösen az Újszövetséget betűje szerint kellene törvénné vagy a régi verbális inspiráció-tan értelmében vett kinyilatkoztatássá tenni. Ez a veszedelem ma is fennáll és egyházunkban sokszor a masszív hit és a merev hitvalláshűség álarcában jelentkezik. Bizonyos az, hogy akárhány olyan hívünk van, aki együgyű hittel ragaszkodik az Írás betűjéhez. Az ilyen híveink számára az Írásban nincs különbség a kinyilatkoztatás és az antik világgéppel összefüggő mozzanatok közt. Minden lelkipásztori igyekezetnek arra kell irányulnia, hogy ezeket a híveinket erősítsük és meg ne botránkoztassuk hitükben. Számukra a mitikus világkép még ma is magától értődő valóság — sokszor természettudományi ismereteik ellenére is — és teljes egészében fennáll. Hiba volna, ha ilyen híveinknél a felvilágosodás szolgálatába szegődve mi magunk tördelnénk le az antik világgéppel együtt életüknek a transcendentiaiba kapaszkodó ágait. De ezeknek a híveinknek a lelki gondozásánál is ügyelnünk kell, hogy ne tápláljuk azt a gondolkodást, mely az antik világgépet tisztára azonosítja a kinyilatkoztatással. Különbösen az antik világgép összeomlása könnyen magával rántja a kinyilatkoztatásból táplálkozó hitet is.

Jóval nehezebb a helyzet azoknál a híveinknél, akik a modern világkép bővületében élnek s akiknek a számára az antik világkép mitikus megalapozottságával együtt már teljesen a múlté: Istent kereső hinni akarásukat a legsúlyosabb kísértéseknek teszi ki, sőt szinte leküzdhetetlen botránkövé válik a szemükben, hogy az ige az antik világkép keretei közt jelentkezik. E lelki nehézségek nagy része abban gyökerezik, amit Luther olyan találóan „Hure Vernunft“-nak mondott, tehát abban, hogy a mai ember bálványozza az értelmet, így Isten igéjét is értelmének a rabjává igyekezik tenni, hogy vallásosságában is értelmét ültesse arra a trónusra, ahonnét Istent letaszította. Ez az autonómmá lett értelem egyik legsúlyosabb akadálya a hitre jutásnak és azért meg kell alázkodnia az Isten ereje előtt, mely az evangéliumban közeledik hozzánk. Mégsem helyes, ha az első, amit a tudásától megbabonázott modern embertől a lelki alázatosság címén követelünk, a sacrificium intellectus. Akármennyire bolondság is a kereszt igéje e világ bölcseinek, a „lelki szegények“ mégsem azok, akik vakon végrehajtják a sacrificium intellectus-t vagy értelmi korlátoltságuk

⁷³⁾ V. ö. Schniewind: Das Evangelium nach Markus, a „Das Neue Testament Deutsch“ c. sorozatban, I, 1937, 81 k. lap. — Lohmeyer: „Das Evangelium des Markus“, 1937, 92. lap.

miatt el sem jutnak ilyen áldozat meghozataláig. A lelki szegények azok, akik eljutottak életünknek arra a határmezsgéjére, ahol az ember már nem próbál sem értelmével, sem akaratával, sem semmiféle más misztikus képességével hidat verni magának az Isten felé, hanem lelki alázattal várja Isten kegyelmes közeledését. Ezek a lelki szegények akárhányszor megtalálhatóak azok közt is, akik neveltetésüknél, műveltségüknél fogva benne élnek a modern világgépben. Ezek az emberek is „éhezik és szomjuhozzák az igazságot“ és várják, hogy „megelégíttessenek“.

Súlyos hiba, ha ennek a kereső modern embernek az evangélium igazságát csak úgy tudjuk felkínálni, hogy egyúttal megpróbáljuk rákényszeríteni az antik világgépet is annak mindenféle „mitikus“ részlet-vonásával. Nem lehet csodálkozni azon, ha ilyesféle eljárásnál a modern ember visszariad ettől az „evangélium-hirdetés“-től s inkább ad hitelt mindenféle babonának vagy menekül okkultizmusba, spiritizmusba, couéz-musba, yogába stb. Helyesen akkor járunk el, ha ennek a modern embernek nem az antik világgépet, hanem valóban az evangéliumot hirdetjük, azt az evangéliumot, amely ha bolondság is a bölcseknek és okosoknak, mégis Istennek ereje és hatalma „minden hívő üdvösségére“. Nem szabad visszariadnunk attól sem, hogy szükség esetén keressük a határt az evangélium és az antik világgép közt. Csak egyet kell ehhez hozzátennünk: e határkeresés természetesen sohasem lehet olyan harccá az antik világgép ellen, mely a felvilágosultság jegyében indul meg és az evangélium korszerűsítésénél köt ki.

6. Minden igazi evangéliumhirdetésre ma is áll az, amit Pál apostol mond saját apostoli munkájáról legrégebbi ránk maradt levelében: „Az evangéliumot nektek nemcsak szóval, hanem erővel és Szentlélekkel és nagy hitbizonyossággal hoztuk, amiképen tudjátok is, miképen viselkedtünk közöttetek a ti érdeketekben. Ti pedig a mi követőinkké lettetek és az Úrői, befogadván az ígét, sokféle szorongatás ellenére a Szentlélek munkálta örömmel. Így példaképévé lettetek a hívőknek Makedoniában és Görögországban. Mert töletek terjedt el hangos szóval az Úrnak az ígéje nemcsak Makedoniában és Görögországban, hanem mindenfelé eljutott Istenbe vetett hiteteknek a híre, úgyhogy nekünk nem is kell arról szólnunk. Mert az emberek maguk hirdetik, hogyan alakult utunk hozzátok: hogyan tértetek meg az Istenhez a bálványoktól, hogy az élő és igaz Istennek szolgáljatok, és várjátok az Ő Fiát a mennyből, akit feltámasztott a halálból, Jézust, aki megment bennünket Isten eljövendő haragjától“ (1. Tessz. 1, 5—10).

Ha mi is így hirdetjük az ígét, akkor nem mítoszt propagálunk, hanem az evangélium drága ajándékát adjuk a bűn és halál hatalmában sínylő embernek.

(Vége.)

Karner Károly.

Van-e értelme a történelemnek?*)

„Megemlékezem a régi időről, elgondolom minden te dolgodat; kezéd munkáiról elmélkedem.“

143. zsolt. 5. vers.

Az ember azt gondolná, hogy az úgynevezett történelmi idők alkalmatlanok a történelemmel való foglalkozásra. „Történelmi időkben“ ugyanis annyi megoldatlan feladatot lát a „má“-ban is az ember, annyi energiát igénylő szolgálatot kíván a kor, melyben él, hogy nem lehet csodálkozni azon, ha nincs kedve arra, hogy a multtal foglalkozzék. A történelemmel való foglalkozást általában improduktív dolognak tekintik az emberek s ezért ráérő időkre s ráérő emberekre hagyják. Azokban az időkben, amelyeknek annalesai üresek, nem talál az ember a jelenben elég feladatot és problémát, elmenekül a multba és azt dolgozza fel. Ráérő idők kedves tudománya tehát a történelem, nem mozgalmas idők.

Szokták ezt azzal is igazolni, hogy magának az embernek az életében is a dinamikus korszakok azok, amikor nincs érzéke az embernek a történelem iránt. Amikor azután kikapcsolódik a mindennapi életből s elindul a múlandóság felé, megöregszik, félreáll az élet sodrából, elkezd az emlékeivel táplálkozni. Az öreg ember ezért foglalkozik többet a multtal, mint a jelennel és jövővel.

Ez mind igaz lehet és mégis igaz az is, hogy minél történetibbek az idők, annál inkább érez belső kényszert az ember arra, hogy ezt mondja: „Megemlékezem a régi időről...“ A 143. zsoltár írója számára az az idő, amikor a zsoltár keletkezett, szintén ilyen történelmi idő volt. A zsoltár felirata ez: Könyörgés szabadtításért és vezetésért. Olyan időszakba keveredett bele, amikor szabadtítást csak Istentől remélhetett, amikor úgy megzavarodott minden körülötte, hogy vezetést volt kénytelen kérni Istentől, mert nem tudott kiigazodni abban, ami körülötte volt. Valahogyan úgy érezte, hogy nem találta értelmét, okát és célját mindannak a nagy zürzavarnak, ami körülötte van. Ekkor keresi a zsoltáríró a történelem tanulságát. A történelem kutatása tehát nemcsak ráérő emberek foglalkozása, nemcsak öreg emberek emlékirat-kultusza, hanem egy belső kényszernek való engedelmesség is, amelyben az ember, aki nem érti a mát, megpróbálja azt a tegnaptól megmagyarázni és mikor egészen bizonytalannak érzi magát a jövő kapujában, megpróbálja a tegnapi nehezen kiboncolható szálaiból meghúzni azokat a vonásokat, amelyek eligazíthatják jövő magatartásában. Ezért merül fel a nyomorúság idején mindig a történelem kérdése, rendszerint ebben a fogalmazásban: Van-e értelme egyáltalában annak, ami történik ezen a világon?

Az ember ugyanis nem tud mindent egyszerűen úgy venni, ahogy van. Cél és értelmet keres az életben! Még boldogsága érdekében sem tud reálpolitikus lenni. Hiába mondjuk: Ne foglalkozz ezekkel a kérdésekkel, elég minden napnak a maga baja, — akkor is okot és értelmet keres a történelemben. Nem bírja elhordozni, hogy értelmetlen és céltalan legyen az élet menete. A történelem-filozófia életszükséglet.

*) A nyiregyházi lelkész-pedagógus evangélizáción elhangzott egyik előadás.

A legegyszerűbb és legáltalánosabb történetfilozófia a *sorsfilozófia*, az az elgondolás, amely azt vallja, hogy a világ történelmében és az egyes emberében is, nincs sem ok, sem cél, sem rendszer, sem értelem, hanem szeszélyes véletlenek vak játéka az egész történelem. A problémáktól irtózó emberek filozófiája ez. A kényelmes gondolkozási lustaságban szenvedők, akik inkább hajlandók szenvedni és megalkudva hordozni ennek a filozófiának minden keresztjét és keserűségét, csak gondolkozni nem hajlandók.

Olykor vallásos színezetet is kap ez a filozófia. A mohamedán azt mondja arra a semmire, ami igazgatja a világot, hogy fátum. A hindu szerint a karma dönt, az ember előző életeiben erényei és bűnei következményeképpen kialakult sors, amelyet neki ebben a századik, vagy ezredik életében le kell vezetnie. Még a protestantizmus területén is találkoznunk olyfajta gondolkozással, mely a bibliai eleve-elrendelés kérdését az egész emberi életre úgy akarja alkalmazni, hogy ezt mondja: minden ember sorsa meg van határozva, az ellen hiába minden erőlködés, az embernek csak bele kell hajtania ebbe az igába a fejét és azt hordozni kell. Mindenféle lázadás tökéletesen hiábavaló.

Ne gondoljuk, hogy ez csak olyan nagyon ritkán található megoldási próbálkozása az embernek. Amikor arról hallunk, hogy valakinek „szerencséje van“, vagy „véletlenül“ ez, vagy az történt vele, akkor tulajdonképpen lent a mélyből ez a sorsfilozófia tör elő. Ez a filozófia pogány és nem keresztyén. Ezenkívül ostoba, mert nem akar és nem mer gondolkozni. Nincs bátorsága meglátni a történelemben a vezetettséget és sokszor megdöbbenő rendszerességet. De felelőtlen is, mert minden egyéni ténykedésért való felelősséget rá akar hárítani a vak véletlenre: a sorsra. „Sors bona, nihil aliud“ — ez az, amivel fedezni akar mindent, ami az életében kifogásolható.

Egy másik próbálkozása az embernek ezzel a kérdéssel kapcsolatban ezt a feleletet vallja: a történelem nem más, mint az anyagi erők játéka. *Materialista vagy életér-filozófia* ez. Azt állítja, hogy ebben a világban minden anyagi érdekeken fordul meg. Élet-érdekek ütköznek össze és ezeknek a harca alkotja a világnak és az embereknek a történelmét. Amikor ezek az életérdekek összeütköznek, mindig az erősebb felé megy a vonalvezetés. A gyengébbet elnyomják. Érvényesül az erősebb kiválasztódásának törvénye és ez független attól, hogy kinek van igaza. Sokszor a kicsinynek van igaza, a nagy mégis eltapossa. A kevésnek nagyobb lehet az igazsága és a többség mégis végighengerel rajta és a maga életterét hozza diadalra a kisebbségi igazság rovására.

Azok az emberek, akik így gondolkoznak, a megalkuvás, nem pedig az elvek és az igazság emberei. A megalkuvás mindég önzés. Ezért az így gondolkozók mindig a hatalmasok talpát nyalják, protekciót keresnek, mert a saját erejükben és az ügy diadalában bízni nem tudnak. Szegény, szerencsétlen emberek, akik nem látják azt, hogy a történelem milyen sokszor beszél arról, hogy a győzelem kérdése független a tömegek és a rendelkezésre álló erők súlyától! Hány hatalmas nép bukott már el a történelem színpadának nagy süllyesztőjében és hány kicsiny nép emelkedett naggyá, mert nem az életér az emberiség történelmének az értelme, hanem valami egészen más!

A harmadik próbálkozás azok részéről, akik erre a kérdésre felelni

akarnak: a *hősök történelem-filozófiája*. A világ történelmét e szerint a hősök irányítják. Nagy emberek, akik nagy időkben születve megtalálják azokat a mozgató erőket, amelyek benne szunnyadnak az idők méhében s akik az idő ütőerén tartva a kezüket és kezükbe ragadva a kezdeményezést, hatalmas dolgokat tudnak véghez vinni. Az ő akaratuk válik valóra a történelemben.

Akik így gondolkoznak, azok egy romantikus történelem-szemlélet áldozatai, olyané, amely mindent meg akar szépiteni, ami a mult távlatába kerül, mert úgy érzi, hogy pedagógiai okokból kívánatos minden megszépítése. Ebből születik meg a bálványimádó történetírás, amely felhorkan, ha az eszményi hősökben kevésbé rokonszenves és követésre méltó vonásokat is mer valaki felfedezni.

Elfelejtkeznek az ilyen emberek arról, hogy Istennek is van egy történetírása és az ezzel homlokegyenest ellenkzik. A biblia történeti könyvei semmit sem kendőznek, vagy szépitenek. Nemcsak az íratott meg bennük, hogy Dávid milyen csodálatos zsoltárokat tudott írni és hárfája hangjára az elborult elméjű Saulnak is megcsendesedett a szíve; nemcsak az, hogy hogyan tudta Góliátot legyőzni és ezzel megmenteni népe becsületét, de leíratott az is, hogy milyen parázna s házasságtörő volt és mennyi vér tapadt a kezéhez. — Salamonról is nemcsak azt írja le a biblia, hogy milyen csodálatosan indul neki működésének, amikor Istentől nem gazdagságot és hatalmat, hanem bölcseséget kér, nemcsak azt, hogyan járnak messze vidékekről is hozzá, meggyőződni gazdagságának és ítéletének utolérhetetlenségéről, hanem azt is, hogy öreg korában hogyan bukik el, hogyan viszik bűnökbe feleségei és élete végén milyen megkeseredett és pogány életfilozófiával éli utolsó idejét. — És ez nemcsak az ótestamentumban van így, hanem az újban is. Sehol annyit nem olvashatunk a tanítványok bűneiről, mint az evangéliumokban. Maga Pál is mennyire leleplezi régi életét! Ő maga mond el életéből olyan dolgokat, amelyeket nyugodtan elhallgathatott volna. Nem csupán emberek és nem csupán hősök csinálják a történelmet. Mindaz a próbálkozás, amely így egy nevezőre akarja hozni a világnak minden eseményét azzal, hogy nagy emberek nagy cselekedeteivel próbálja összefüggésbe hozni, túlságosan egyszerűnek akarja látni az egész történelmet. Az élet sokkal komplikáltabb.

Van egy másik történet-filozófia is: a *vallásos emberé*. Abban a meggyőződésben van, hogy Isten van a történelem *mögött*. Készakarva használom ezt a kifejezést, hogy *mögött* és nem a történelemben. Mert az ú. n. vallásos emberek meggyőződése nem az, hogy benne van Isten a történelemben, csupán az, hogy *mögött* van. Inkább felügyeleti, mint kormányzóhatóság a vallásos ember gondolatai szerint Isten a világtörténelemben. Olyan valaki, aki ezt a világot megteremtette, aki mint végső ok, ott van minden esemény *mögött*, de akinek nincs közvetlen benyúlása az emberiség történetébe. Elindítja a dolgokat, de azok azután úgy alakulnak, ahogy; ő csupán távoli szemlélője ma és ítélője majd a dolgoknak. Azokat az embereket, akik így gondolkoznak, arról ismerhetjük meg, hogy amikor Istenről és az Ő történelemhez való viszonyáról beszélnek, mindig gondviselésről, isteni igazságról; eszméről beszélnek és nem a személyes Istenről. Nekik isten-elvük van, de nincs személyes Istenük. Ez a filozófiai deizmus, mely abban a tévhitben van, hogy Istennek, mint végső oknak felvételével

meg tudja oldani az emberiség történelmének megoldhatatlannak látszó zür-zavarát. Előbb-utóbb kénytelen azonban az ilyen ember is rájönni arra, hogy sok minden van, amit nem lehet Istenre, mint végokra visszavezetni. Különösen akkor jön erre rá, ha a szenvedés kérdése nem elméleti problémaként lép eléje, hanem személyes kérdésévé válik. Ez a filozófia nap-sütéses időkre elég lehet, de viharos időkben hajótörést szenved.

Van a vallásos embernek egy ennél vallásosabb típusa is. Ennek már van személyes Istene, de az az átlag ember „jó Istene“. Az ilyen ember hitélete megáll az első hitágazatnál s ez későbbi katasztrófájának oka. Hite szerint Isten benne van a történelem eseményeiben, mert Ő az, aki teremt, fenntart és igazgat mindeneket. Ez az Isten csupa jószág és szeretet, hűséges cselédje az embernek. Ezt az Istent azonban nem lehet megtalálni sem a bibliában, sem a történelemben. Ez az Isten csak az emberek képzeletében található. A „Vagyok-Isten“ (II. Móz. 3, 14) egészen más. Vannak neki is gondviselő cselekedetei, de vannak olyanok is, amelyek mellett értetlenül áll meg a vallásos ember s botránkozik azon, hogy a jó Isten hogyan tűrheti meg ezeket a dolgokat. Aki az első hitágazat tapasztalataiból akarja leszűrni Isten szeretetébe vetett hitét, annak — ha nem megy tovább a második hitágazatra — előbb-utóbb zátonyra kell futnia.

Hát nincs értelme a történelemnek? Igenis van. Az az értelme, hogy „mindenek Ő általa és Ő reá nézve teremtettek“. (Kol. 1, 16). Az egész világtörténelemnek tehát egyetlen kijegecesedési pontja van s ez a Krisztus keresztje, a váltság. Ami előtte volt, mind azért történt, hogy ez megtörténjék és ami utána van, mind azért van, mert ez volt s hogy az, ami volt, ne legyen hiábavaló. Ez a világ egész történelme. Középpontja Krisztus keresztje. Felé megy s tőle indul ki minden. Ez a történelemszemlélete a bibliának. Így mondja el Mózes, István vértanu, Pál apostol is a történelmet: Mert úgy szerette Isten e világot, hogy egyszülött Fiát adta üdvösségéért. Ezért választotta ki Izrael népét. Ezért vezette közel nyugathoz. Ezért adott neki prófétákat. Határozott terv szerint megy célja felé. Akik átéli a történelmet, nem mindig látják, hogy mi miért történik, de mi, akik visszafelé nézünk, világosan látjuk Isten világtervét.

Amikor épületet építenek, kétféle tervet kell készíteni. Az egyik az épület alaprajzát, homlokzatát tartalmazza, a másik a pallérterv, mely egész részletesen, néha eredeti nagyságban tüntet fel minden kis díszítést, sarokvasat stb. Semmi sem kerül az épületre véletlenül, nem mesteremberek szeszélye teszi ide, vagy oda, hanem az alkotóművész zseniális gondolatai.

Az Isten üdvrendje is pallérterv módjára van kidolgozva. Ez a *biblia és a keresztyénség történelefilozófiája*. Ezért képviseli a hívő keresztyén ember mindig a történelmi optimizmust. Kerülhet olyan helyzetbe, melyet nem tud megérteni, de tudja, hogy ez is azért van, mert Isten „*azt akarja, hogy minden ember üdvözljön és az igazság ismeretére eljusson*“ (I. Tim. 2, 4). Isten ebben a legkülönbözőbb dolgokat is felhasználja. Nem egyhangú orgonán játszik, hanem csodálatos, hatalmas hangszeren. Benne van a pásztor hívogató tilinkója, mely a fáradtakat nyugalomra hívja, de az ézengő mennydörgés is, mely az ítéletről elfelejtkezett elbizakodott embert észre akarja téríteni.

Ezt a történelmi derülést parancsolja Jézus is Péternek, mikor

János 13, 7-ben ezt mondja: „Amit én cselekszem, te azt most nem érted, de ezután majd megérted.“ Ezzel vigasztalja börtönéből Pál a filippibelieket is, mikor tudokra adja, hogy dolgai „*inkább előmenetelére lőnek az evangéliumnak*“ (Fil. 1, 12). — Az emmausi tanítványok példája mutatja legvilágosabban, hogy amíg a kereszt titka fel nem ragyog az ember előtt, addig minden zür-zavar, ami körülötte van, a kereszt azonban egyszerre fényt derít arra, hogy miért kell megtörténnie annak, ami történt. (Luk. 24, 21—27.)

Van egy ének a Hallelujában: Jól lesz minden. Nagyon szép ének, de a keresztyén embernek nemcsak ezt kell tudni énekelni, hanem azt is: Jól van minden, sőt minden a lehető legjobban van. Ezt zengi ez az ének is: „*Mind jó, amit Isten tészén.*“ Ezt az éneket Rodigast Sámuel (1649—1708) berlini gimnáziumi rektor írta 1674-ben nagybeteg barátjának, Gas-torius Severus jénai kántornak vigasztalására. Dallamát állítólag maga a nagybeteg kántor szerezte. Súlyos betegágyon reszkető kántorkéz rőtta kottafejeit s egy betegségtől megkínzott ember ajkán szólalt meg először a keresztyén ember történelmi derülátásának ez a csodálatos himnusza: „*Mind jó, amit Isten tészén.*“

Van tehát értelme a történelemnek. Isten üdvrendjének pecsétai egymásután töretnék fel s lesz egyre világosabbá, hogy azoknak van igazuk, akik érthetetlen események között s borzalmas jövő megoldhatatlannak látszó sötét kérdései előtt is így tudnak énekelni: „*Mind jó, amit Isten tészén.*“

Túróczy Zoltán.

Az egyházi év útmutatása.

(Folytatás.)

Szentháromság u. 14. vasárnap. A megváltó kegyelemben részesülés Szentlélektől való gyümölcstermése a *hálaadás*. A tíz bélpoklos meggyógyításáról — illetve helyesebben: a hálás samaritánusról — szóló evangéliumban (Luk. 17, 11—19) a 9 hálátlansága feletti fájdalom szava mellett ott hangzik a felelősségrevonás is, amely annyira aktuálisan szól az egyház mai nemzedékének, amelynek életéből csaknem teljesen kipusztult a hálaadás, hálaáldozat, az Úrban örvendező eucharisztikus kegyesség. Ezért is olyan szükséges felfigyelnünk az epistola (Gal. 5, 16—24) üzenetére, amelyben az apostol az ó-ember cselekedeteivel szemben azoknak Szentlélekből való új életét rajzolja elének, „*akik Krisztuséi*“, s akikkel együtt nekünk is ugyancsak van okunk a hálaadásra. (103. zolt. 2. v.)

Az *ótestamentumból* alkalmas textusnak véljük *I. Krón. 29, 9—21. a.-t; Isten népe az Úr kegyelmében részesülve, hálás szívvel járul színe elé — igazi hálaáldozatban.* (Vajjon a mi „templomépitésünk“, egyházi célokra adakozásunk a hála megnyilatkozása, a Lélek gyümölcstermése?)

Az *evangéliumból* kiemeljük *János 5, 1—14-et; a bethesda-i bénát, akit Krisztus Urunk irgalomból meggyógyított, első útja a templomba viszi — hálaadásra és onnan indul az Úr kegyelméből új életre.*

Az *epistolai anyagból I. Tim. 1, 12—17-et* ajánljuk; *Isten nagy irgalmasságának megtapasztalása Krisztusban hálaáldozattá teszi a hívő életét: az új élet hálából az örökkévaló Királynak, Krisztus Urunknak szolgálata.*

Szentháromság u. 15. vasárnap. Az új élet egyik veszedelmes kísértése a *mammon szolgálat*a, amely *megosztja a szívet*, hogy aztán egészen rab-szolgaságába hajtsa. Ezért őv az evangéliumban (Máté 6, 24—34) Krisztus Urunk a két úr szolgálatától, a megosztott szívű keresztyénségtől és ezért emlékezteti, inti a megváltottakat szent gondtalanságra, igazi keresztyén egy-ügyűsége, amely az üdvösséget tekinti a szív mindenekfeletti, egyetlen igazi ügyének (34. v.l.). Szent bizonyossággal, boldogan hagyatkozhatunk mennyei Atyánkra, mert aki üdvösségünket elvégezte, gondot visel földi életünkre is. — A megosztott szívű keresztyénségtől őv az epistola (Gal. 5, 26 — 6, 10) is, amelyben az apostol megmutatja, hogy a Lélek magvetésének kisarjadása teljesen Krisztusban való élet. „Krisztusban“ jutunk felebarátainkkal helyes viszonyba és Őbenne nyerik meg helyes értékelésüket és felhasználásukat a teremtés rendjének földi javai.

Az *ótestamentumból* I. Kir. 17, 8—16-ra gondolunk; *Isten megőrzi szolgáját, aki az inségben is hitte, teljes bizalommal hagyatkozik reá.* — Ez az ige egyúttal előképe az újszövetségbeli nagyobb, örökkévaló kegyelmi javakkal való ellátatásunknak is!

Az evangéliumból ide kívánczok Lukács 10, 38—42, „*Mária és Márta*“; „*egy a szükséges dolog*“, az t. i., hogy Máriaként az Úr lábához ülünk, hogy egészen övé lett szívünk csordultig teljék kegyelmével. Az egyház élete *diakónia*-élet, az igazi diakónia-életben az első a Mária-szolgalat és a második a Márta-szolgalat. Ne akarj előbb Jézusnak adni, mintsem egészen övé lettél! (Ez az ige megvilágítja az egyház női diakóniájának, a *diakonissza-hivatás*nak mibenlétét és feladatát. Bizony nagy szükség van erre minálunk, — mindenfele!)

Epistolai textusként pedig megemlítjük I. Kor. 7, 29—31-et; *Krisztus megváltotta a teremtés rendjének földi kapcsolataiban is az Úron csüng e kegyelmi időben,* — szívvel-lélekkel az övé, — ezt semmi el nem fedlleti.

Szentháromság u. 15. vasárnap. Az Úrra hagyatkozó, Belőle tápialkozó keresztyén életet is kikezdi a szenvedés, a földi elmúlás, a *halál*. Ezért hirdeti a naini ifjú feltámasztásáról szóló ősi evangélium (Luk. 7, 11—17), hogy olyan Urunk van, aki hatalmas Úr a halálon is és minden szenvedésünknek, szívettépő halálos sebünknek meggyógyítója, megvigasztalója. — Amikor ősszel körülöttünk minden egyre jobban a múlandóság jeleit mutatja, a *húsvét* és a *parousia kettős fényárjában* és metszőpontjában áll elénk a naini ifjút feltámasztó Üdvözítő: az élet Ura legyözi a halált. — Ebben az összefüggésben hangsúlyozza az epistola (Efez. 3, 13—21), hogy a keresztyén hívő — akiben Krisztus él feltámasztásának erejével — szent bizonyossággal halad a földi élet minden külső változása között és egyaránt kész meghalni vagy élni az Úrnak. A Krisztussal való egységnél, a keresztségben kapott kegyelemben való megmaradásnál, meg erősödésnél nincs semmi, ami nagyobb lehetne (16. és 17. v.l.).

Az *ótestamentumból* textusnak ajánljuk Ézsaiás 49, 13—21-et; *Isten megváltotta a halál sötéttségétől körülvéve is rendületlenül hisz a világosságban, az élet győzelmében.*

Az evangéliumból önként kínálkozik János 5, 19—21; *Jézus Krisztusnak, az igaz Istennek, aki egy az Atyával és aki meggyözte a halált, van hatalma, hogy életet ajándékozzon, feltámasszon!*

Az *epistolai* anyagból pedig *II. Korint. 4, 7—14*-re gondolunk; *Krisztus megváltottja és szolgája az üdvözítő evangélium hordozója*, az Úrral való életegységben, a diadalmas feltámadás boldog bizonyosságában, örök életet élve az egyházban, *készséggel járja a mártíromság és halál útját.*

Szenháomság u. 17. vasárnap. A vízkóros szombatnapi meggyógyítását és az alázatosságra intést magában foglaló — az egyik főfarizeus házánál, vendégség alkalmán elhangzott — evangélium (Luk. 14, 1—11) üzenetét (a perikopa kettősségénél fogva elég nehéz egységbe foglalni. Talán így fejezhetjük ki: *az új élet Krisztus csodája, benne minden a keresztyén ember hitét szolgálja, aki a szeretetben mindenkinek szolgája*; a „*Krisztusban*“-levés felszabadít és alázatosná tesz. — Az epistolában (Efez. 4, 1—6) ugyancsak egyéni-személyes és egyházi-gyülekezeti vonatkozásban mutatja meg az apostol azokat a hatalmas és üdvösséges erőket, amelyek megőriznek bennünket a lelki vízkórságtól és frissen, eleven életben tartják az egyházat és szeretetben alázatos szolgálatra készítetik az egy test tagjait.

Az *ótestamentumból* Jeremiás 7, 21—28-at ajánljuk; *Isten elveti az öngazságára támaszkodó vallásosságot*, amely megtagadja az engedelmességet; — amely nép nem hallgat az élő Isten igéjére, annak életében hiábavalóvá lesz az istentisztelet külső megtartása.

Az *evangéliumból* ide kívánczok *Márk 2, 23—3, 5*; „*az ember Fia Ura a szombatnak*“ — *ünnepnek* —! (valóban „*dies dominica*“ minden ünnepnapunk: — az Isteni Szeretet és a felebaráti szeretet szolgálatában?!)

Az *epistolai* anyag gazdagságából kiemeljük *Koloss. 2, 16—23*-at; *az új élet — Krisztussal való egységben — felszabadult az emberi rendelések rabszolgaságából és az Isten szerint való növekedéssel növekszik, a Főből az egész testbe szétáradó kegyelem erejével*, amelyen nincs hatalma az ő-ember magaválasztotta életrendjének, rabszolga-törvényének. (Éppen *nem* az egyház életrendje vagy istentiszteleti előírásai ellen szól ez az ige, hanem azt védi minden idegen szellemtől!)

Szenháomság u. 18. vasárnap. A „*legnagyobb parancsolat*“ és a „*legfőbb hitigazság*“ szólal meg az Úr ajkán a mai evangéliumban (Máté 22, 34—46), amely a keresztyén életben a Krisztus-hit és a felebaráti szeretet egységét hirdeti. Míg az evangélium ennek a *keresztyén tökéletességnek* inkább a *lényegét* tárja elénk, addig az epistola (I. Korint. 4, 4—9) azt mutatja meg, hogy *miként jár* a keresztyén hívő a tökéletességnek ezen az útján, amelyen a hű Isten népét megvilágosítva, megerősítve és megszentelve, állhatatosságban megtartja és vezeti a Krisztus napjára. Krisztus kegyelme tölti be és teszi gazdaggá ezt az életet! — (Ennek a vasárnapnak a fényében az egyház népe már előre is tekint, szent várakozással és feszültségben, a kegyelmi idő vége felé.)

Az *ótestamentumból* megemlítjük *Ézsaiás 58, 9b—12*-t; *Isten a szeretet szolgálatát várja hívő népétől*, amelynek élete tele van a kegyelem ígéretével és bizonyágaival.

Az *evangéliumból* igen alkalmasnak véljük *Márk 10, 17—27*-et, — „*a gazdag ifjúról*“; egyrészt a *tökéletesség útjának akadályaira* (vélt öngazságunk, mammon-istenítésünk — amelybe a gazdaságra való vágyódás is oda tartozik! —, e világhoz tapadásunk) mutat rá az Úr, másrészt pedig

biztat, hogy ami emberileg lehetetlennek látszik, az Isten kegyelmének csodájaként lehetséges, — mert egészen Isten műve.

Epistolai textusként I. János 2, 7—17-et ajánljuk; a keresztyén tökéletesség útja — a szeretetben való megmaradás; az Istentől való szeretet örök, megvilágítja az élet-utat a hittestvérek között és megmarad.

Dr. Jánossy Lajos

Szószéken.*)

„Nem csüggedünk!“

II. Kor. 4, 14—18.

1. Ami szemünk előtt van, akárhányszor elveheti bátorságunkat és minden reménységünket. Ez megtörténhetik külsőleg nyugodt, békességes időkben is az egyéni élet különféle válságaiban. Ma meg éppen szükségtelen reszletezni, mennyire csüggesztő, ami a látható világban történik. Pedig csüggedni rettenetes dolog! Megbénítja a tetterőt, megöl minden reményt, lassan tönkreteszi az embert testileg, lelkileg egyaránt.

Egy ellenszere van a csüggedésnek. Elkerüljük, ha nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra. Ez nem jelent álmodozásba menekülést a valóság elől. Csak arról van szó, hogy a láthatók mögött, sőt azokban is meglássuk Isten világát, magát Istent; arról, hogy tekintetünket kitarítván, bizakodva Istenre szegezzük, aki feltámasztotta az Úr Jézust és ezzel megbizonyította irántunk való megbocsátó szeretetét és felragyogtatta előttünk a diadalmas élet világosságát. Ha ebben megfogódzunk, sem szenvedések között, sem pedig a halál fenyegető közelségében nem fogunk csüggedni.

2. A láthatatlanokra való figyelés mellett más értelmet nyernek a láthatók. Elmondhatjuk még a mai nagy szenvedésről is: „A mi pillanatnyi könnyű szenvedésünk igen-igen nagy örök dicsőséget szerez nekünk.“ Az üdvösség dicsősége mellett a legnagyobb földi kín is könnyű szenvedés, örökkévalóságához viszonyítva egy hosszú élet gyötrődése is csak pillanatnyi.

Nem a szenvedés magában véve tesz érdemessé az üdvösségre. Hiszen lázadózóvá is teheti az embert Isten ellen és örökre elzárhatja előle az örök dicsőséget. Másrészt azonban áldott iskola is lehet a számunkra, hogy egyre fontosabbak legyenek szemünkben a láthatatlanok. Ezek fényében azonkívül megérthetjük az is, hogy a szenvedésnek Isten akarata szerinti elhordozása másoknak is megnyithatja szemét, azonkívül pedig feltáruhat előttünk a helyettes szenvedés titka is. (15. v.) Milyen nagy jelentőségű meglátás ez, ha ezt a jelen szenvedéseire is vonatkoztatjuk!

3. De nem csüggedünk azért sem, mert napról-napra újul a mi belső emberünk, ha külső emberünk romlik is. Ez a természetes rendje a földi

*) Ebben a számban kidolgozott prédikációk helyett bő vázlatokat közlünk.

életnek, minden újabb barázda homlokunkon hirdeti külső emberünk remélésének újabb állomását. Különös mértékben nyúvi külső erőnket a ma tömérdek megpróbáltatása és gondja. De ami igazán én vagyok, nem romlik, ha nem adom magam a láthatók csüggesztő rabságába. Ha fáradtabbakká válnak is tagjaim, fáradhatatlanul erős marad a szívem, sőt napról-napra új erőt, nagyobb erőt kapok, napról-napra kevésbé csüggeszt minden, ha egyre tisztábban látom meg a láthatók mögött Isten változatlan szeretetét.

Ugyanakkor pedig egyre éberebbé teszi belső emberünket felelősségünk tudata is, amelyet éleszt a bizonyosság, hogy Isten nemcsak feltámaszt, hanem elő is állít bírói széke elé. És ha tudjuk is, hogy akkor kezdetét veszi a nagy számadás, mégsem csüggedünk, mert ha feszülten nézünk a láthatatlanokra, mind teljesebbé teszi hitünket, mind melegebbé szeretetünket. Akkor pedig elszáll a félelmünk! (I. Ján. 4, 18.)

Budaker Oszkár.

Kié az üdvösség?

Róm. 9, 16.

Szoros értelemben a zsidóság elvettetéséről van itt szó. Isten elvetette a zsidóságnak azt a részét, amelyik nem Ábrahám hite szerint, hanem Ábrahám-tól való testi származás alapján tartott számot a választottságra és az istenfiúságra.

De minden időben, sőt minden pillanatban létfontosságú mondani-valója van ebben az igében Istennek a mi számunkra is. Mert benne a mi, az én üdvösségemről is szó van. Sőt a mi számunkra már nem a zsidóság választottsága és elvetettsége az izgalmas kérdés, hanem saját üdvösségünk. Azt mondja Pál, hogy nem azé az üdvösség, aki üdvözülni akar. Nem is azé, aki fut érte, hanem egyedül a könyörülő Istené.

Van valami egészen megdöbbenő ebben a kijelentésben. Hát hiába akarok én üdvözülni, hiába futok éjjel-nappal üdvösségem után? Hogyan üdvözülök akkor?

Hogy meg ne csaljanak bennünket álmaink, beszéljünk először arról, hogy nem üdvözülünk, s utána arról, hogyan, vagy miért nem üdvözít bennünket az Isten.

Le kell számolnunk azzal, hogy nem üdvözülhetünk egyéni *jóságunk* révén. Hiába vagyok én olyan jó, mint egy falat kenyér, sőt olyan jó, mint a gazdag ifjú, aki saját korában a jóságnak, a tökéletességnek a mintaképe és erkölcsi ideál volt. Minden jóságom kevés, mert az üdvösség nem a jóké és nem a tökéleteseké, hanem a könyörülő Istené.

De nem elég az üdvösséghez az *akarat* sem. Pedig akaratlan nagy dolgokat valósíthatunk meg. Füllérekből vagyont gyűjthetünk össze egy életen át akaratlanul. A legalacsonyabb sorsból küzdhetjük fel magunkat. De nem gyűjthetünk tőkét az üdvösségre, mert nincs pénzem és nincs valuta, amellyel Istennek fizethetnék. (Még egyházi adóval sem.) És nem küzdhetem fel magamat Isten világába, mint ahogyan a bábeli toronnyal is csak a csődig és nem Istenig jutottak el az építők.

Végül pedig hiába *futunk* üdvösségünk után. Lótótt-futótt érte eleget Pál is Saulus korában. Egyik városból a másikba; egyik tartományból

ságban, egygé a barátságban. Átvették egymás lelkének egy-egy darabját, egymás magatartásából, gondoskodásából, modorából valamit elsajátítottak. Az örökélet ilyen tökéletes istenismeret a Jézus Krisztusban. Az tehát az örökélet, hogy egygé leszünk Jézus Krisztussal. Persze nem úgy, hogy emberi módon kölcsönösen átveszünk egymásból valamit, hanem úgy, hogy egészen olyanok leszünk, mint Ő maga.

Bajos lenne azt mondanunk most, hogy ez vajmi kevés. Mert ha jól meggondoljuk, arról van itt szó, hogy olyanok leszünk az örökéletben, mint maga Isten. Tökéletesek. Van-e ennél nagyobb dolog a világon?

Milyen jó az embernek, hogy Isten kegyelméből egyszer eljuthat ebbe az állapotba. Mert akkor megszűnik a bűn. S ahol nincs bűn, nincs szomorúság és lelki fájdalom. Nincs harag, háború, gyűlölet, fegyver, de van valami kibeszélhetetlen nagy békesség, csendesség és szeretet. De megszűnik a tudatlanság is, minden kínzó és érthetetlen probléma, mert mindent olyan kristálytiszta látunk és értünk, mint maga Isten. Megszűnik a baj és betegség. Nem kell többé kórház és medicina. Nem lesz jaj és fájdalom. Megszűnik az emberi élet minden szennyezője. Nem kell többé bíróság, börtön és bakó. Mert hiszen Istennel együtt, Istenben látunk, érzünk, gondolkozunk és cselekszünk. És megszűnik a földi élet ijesztő nagyhatalma: a halál. Örökök és végtelenek leszünk, mint maga Isten.

De ne gondoljuk, hogy az örökélet egy végtelenbe nyúló semmittevés, munkanélküli nyugalom lesz. Gondoljunk a kiosztott talentumok példázatára. A szolgák, akik uruktól kapott talentumaikat megkétszereztek, ezt a nagyszerű ígét hallják Uruk szájából „... a kevesen hű voltak, sokra bízlak ezentúl, menj be a te Uradnak örömébe.“ „Sokra bízlak ezentúl“, azt jelenti, hogy az örökéletben nem tétlenkedünk, hanem Isten munkatársai leszünk. Ma ismeretlen, de csodálatos és dicsőséges munkát végzünk Istennel együtt. És ott megszűnik a munka átka, hogy „orcád verejtekével egyed a te kenyered“, mert a munka valóban isteni munka lesz, ami tökéletes boldogsággal és örömmel tölti el szívünket.

Ime: ennyit tudunk biztosan az örökélet tartalmáról. De ez is bőségesen elég ahhoz, hogy üdvösségünket ne a földiekben keressük, — bár ha jól megértettük az ígét, megértettük azt is, hogy Krisztussal való egységünkben már itt a földön megkezdődik az örökélet. De örökéletünk teljessége odaát van a tulsó parton, Istennél.

Mórocz Sándor.

„Vigasztaljátok népemet“.

Róm. 14 7—9.

I. Vannak életértékek, melyeknek nagyságát akkor szoktuk igazán megérteni, mikor elvesztek. Ilyen pl. a kenyér. (Bő aratás: elhullatott kenyérdarabok. Nincs kenyér: nincsen élet.) Ilyen sok gyermek életében a szülő. (Megunt öreg szülők: haláluk után visszasírt szülők.) A meg nem becsült értékek között mégis legjobban érzi a mai emberiség annak az egynek hiányát, amit e szóval jelölök meg: b é k e. Emlékezzünk vissza a békekonzferenciákra, a békés idők megunt „eseménytelenségére“. Ma érezzük már mit vitt el földünkről magával a békesség elűzött fehér galambja.

De miért vesztettük el a békességet? Megtagadtuk, visszájára fordítottuk a maihoz hasonló isteni üzeneteket. Időszerű ma különösen ennek tárgyalása. Érezzük egyszeri elolvasása után, hogy vigasztalás rejlik benne, amire ma kicsinyeknek és nagyoknak annyira szükségünk van.

II. 1. „Közülünk... hal önmagának.“ (7. v.) Érthetetlen is, érthető is egyszerre ez a kezdőmondat. Érthetetlen, mert embervoltunk legsajátosabb vonását látszik megsemmisíteni: az egyéniséget. Mikor a teremtéstörténet arról beszél, hogy Isten az embert saját képére teremti, világfölközi uralommal bizza meg, megengedi, hogy Vele is szembe forduljon — ezt a vonást domborítja ki arcunkon. Az újkori gondolkodás egyik megalapozója mondotta ki, hogy emberiségünk két alapvető vonásból tevődik össze: az öntudatból és önelhatározásból... Nem megtagadása-e ezeknek a kezdőmondat? Nem! Minket megtanított ennek értelmezésére egy kevénytudó tanító, az élet. (Példák: előbb tékozló, most nyomorgó családok. Leírjuk egy óvóhely közönségét. Határok felé tartó katonavonatok.) Gondoltok-e arra, mikor ismerős, vagy ismeretlen magyar hős halálhíre eljut hozzátok, hogy nem magáért, nem is családjáért, hanem tiérettetek is fölládozta életét. Állítom azt, hogy egyéb körülmények mellett, azért, hozta reánk a szent Isten a mai időket, hogy megtanuljunk a mai ígét, amit már annyira elfelejtettünk. Hogy mikor innét eltávoztok a templomból és szembetalálkoztok egy más templomból jövő embertársatokkal, hétköznapokon együtt dolgoztok, hivatalotokban fogadtok nálatok egyszerűbb embereket, ne menjetek el mellettük úgy, mint eddig. Ez, az ige első vigasztalása.

2. „...mert ha élünk... Úrei vagyunk“ — olvassuk tovább. A „mert“ kapcsoló kötőszó és visszamutat az elmondottakra. Mindaz, amiről eddig szó volt, érthetetlen és csonka lenne, ha értelmezésénél ezt a mondatot is figyelembe nem vennők. Kétségtelenül hatalmas erő egyes és közösség életében a sorsközösség meglátása. Ha azonban minket csak ez hozott ma össze, akkor nem vigasztalás, hanem ítélet lesz rajtunk a mai ige. Azonos az előbb említett összetartó erő a hordaöszttönnel, amely a vadon farkasait is egyesíti téli időben, közös zsákmányszerzésre. Alig múlt el azonban a veszedelem, ismét egymás torkának esnek. A keresztény ember tudja, hogy más hatalom egyesíti őt embertársával. Ez a hatalom az Úr. Egyedül Ő érdemli meg a világon ezt a nevet. Nemcsak életünkben tud parancsot adni, hanem halálunkban is. Nemcsak a tömegekkel rendelkezik, hanem a vezérekkel is. (Efez. 4, 6.) Érzitek-e micsoda vigasztaló erő van ebben az üzenetben!? — De nem hisz mindenki az Ő uralmában. Miért nem semmisíti meg a Sátánt, miért nem akadályozta meg a háborút, stb. A kételkedőknek csak egyet: ha mi emberek rendelkezni tudnánk Ővele, beleláthatnánk terveibe, nem szolgálai, hanem urai volnánk Őnek. Hatalmát meg fogja ma is mindenkinek bizonyítani, mint a múltban tette. (II. Móz. 5, 2; Dán. 5.) Ezek a történetek szóról-szóra ismétlődnek. Isten nem csúfoltatik meg!

3. Ezzel azonban még mindig nem érkeztünk el a mai ige legnagyobb vigaszához. Isten nem azt akarja, hogy rettegjünk tőle, hanem keressük Őt. Erre bátorít az utolsó verssel. (9. v.) Az „Úr“ megnevezést az apostoli kor Jézusra alkalmazta (küriosz = úr). Van-e a világon még egy vallás, amely azt hirdetné, hogy a mindenség örök alkotója emberré lesz, meghal,

feltámad, annyira szereti a bűnös embert? (Filippi 2, 5—8. v.) Karácsony, nagypéntek, húsvét tanítását megjegyeztétek-e? Egész évre szól! Pál sem maga találta ki ezt a kikutathatatlanul mély gondolatot. Ő csak ismétli azt, amit az „Ürtől tanult“. (Ján. 10, 30; Ján. 12, 44.) Mikor azért zúgolódsz, a mai világ bántalmái, az emberek hálátlansága stb. miatt, meggondolod-e, hogy a világ hatalmas Ura mit tett teéretted? Mit érezhetett Ő, mikor a sárból gyúrt emberek arcu ütötték, keresztfára feszítették? — „Nem olyan főpapunk van, aki ne tudna megindulni gyarlóságainkon, hanem, aki megkísértetett mindenben hozzánk hasonlóan kivéve a bűnt.“ (Zsid. 4, 15.) Ez a mai ige legdrágább vigasztalása.

III. Az igehirdetés feladata mindenkor evangéliumhirdetés. Nem sebek osztogatása, hanem gyógyítása. Ma különösen áll ez a tétel. Ma szintén azt akartam tenni. Lehet, hogy gyarló volt az ember, akin át Isten szólt hozzátok. Ha hazaértek vegyétek elő bibliátokat, tanuljátok meg és mondjátok el gyakran ezt a három versszakot. Meg fogjátok tapasztalni, hogy nem véletlenül tette egykor evangélikus ember ezt a hitvallást:

„Bizton tekintem mély sírom éjjelét...

Elszórt csontjaim ott is kezeid takarják.“

Dombi László.

Lát az Isten.

Jer. 7, 1—15.

A templom a vádolás helye is. Itt vádlottak padján ülünk. Nem kellemes dolog ez. Talán ezért is maradnak sokan távol a templomtól.

Itt világossá válik a *félelmetes tény*: lát az Isten (11. v.). Tévedés volna azt hinnünk, hogy Isten csukott szemmel vesz csak tudomást a világ és életünk dolgairól. Ez nekünk nagyon kedvező állapot lenne. Nem adnánk sokért, ha beköthető volna az Isten szeme. Ez a mostani világ ugyancsak szeretné ezt. Hiábavaló próbálkozás!

Ő *másként lát, mint ahogy mi látunk!* A valóságnak megfelelően lát. A mi látásunkat rettenetes hályog akadályozza. Mindent megfordítva látunk épen ezért: a sötétséget világosságnak, a bűnt erénynek, az erényt bűnnek.

Mit lát az Isten? — Lát: a) megjobbitatlan, rossz vagy elrontott életutakat (3. v.);

b) külső vallásosságot és gonosz cselekedeteket (9—10. v.);

c) hit helyett hamis bizakodást és hamis beszédek elhívését az Isten ígéje helyett (4, 8 v.).

Isten nemcsak lát, hanem *velünk is láttatni akar*. Azt akarja: a) lássuk meg állapotunkat mi is úgy, ahogyan Isten látja (13. v.); b) lássuk meg Istennek a látni nem akarón végrehajtott ítéleteit (13. v.); c) lássuk meg, hogy egyetlen út van a megmenekülésre: az Istenhez térés (3. v.).

A látni nem akarót, a meg nem térőt *ma is megfűli az Isten* (14—15. v.). Nem szokott üres fenyegetéseket mondani. A meghirdetett ítéletet be is teljesíti. Az Isten ítélete: magára hagyja a megtérni nem akaró embert vagy világot. Ma nem egy példáját láthatjuk ennek.

Ma még *ad számunkra lehetőséget az Isten* (5, 7. v.). A megtérés feltevéle mellett ma még igéri a velünk való lakozást. Ma még szeretet, visszatartva: holnap már harag; ma még kegyelem, el nem fogadva: holnap már ítélet.

Lát az Isten! — Vajjon nem vakok-e még mindig az ő gyermekei?

Laborci Zoltán.

Figyelmeztet az Isten.

Jer. 17, 21/a.

Veszedelmes helyeken útjelzőtábla szokott állni s rajta a figyelmeztetés. Az életút is veszedelmes helyeken vezet keresztül. Tátongó szakadékok, megtévesztő mellékutak. Útjelzőre van szükség.

Nagy *áldás*, hogy nem kell vakon botorkálnunk. Van jelzés, hangzik a riasztás, amelyik a veszedelemre figyelmeztet.

Maga az *Úr* figyelmeztet. Ezért megbízható. Jobban hihetnek neki, mint bármily emberi figyelmeztetésnek. Emberek gyakran attól óvnak, amitől nem kellene és nem óvnak attól, amitől kellene.

Már azzal figyelmeztet, hogy *szól hozzánk*, hogy hangot hallat. A vesztébe rohanónak minden hang, ami elér a füléig, figyelmeztetés. Meg akarja állítani.

Amit mond, az is figyelmeztetés. Istennek minden szava az. Jól tudja, hogy mi olyanok vagyunk, mint a rossz gyermek, aki mindig azt teszi, amit nem szabad.

Mindig *találó* a figyelmeztetés. Most is! „Vigyázzatok a ti lelketekre!“ Bennünket nagyon lefoglal a testünk és a testi dolgokkal való törődés. Mindent ezért és erre nézve teszünk. Rettenetes veszedelem rejlik ebben. Talán a legrettenetesebb, ami bennünket fenyeget: elsikkad a lélek. Gondoljunk csak a vasárnapjainkra, az ünnepnap megszentelésére. Ezen a napon is mennyivel többet áldozunk a testre, mint a lélekre! Pedig: „Ne hordjatok terhet szombatnapon...“ Isten látja, amit mi nem akarunk meg látni. Ezért jön a figyelmeztetés!

Isten *komolyan* veszi a figyelmeztetést. (27. v.) Pedig mi nem fogadjuk szívesen és igen gyakran nem vesszük semmibe sem. Terhünkre van a figyelmeztetés. Mi jóakarátú, mindenbe beleegyező, jámbor bölíntgatást szeretnénk.

Isten *mindig idejében* figyelmeztet. Figyelmeztetése mindig jókor jön. Meg akarja előzni a veszedelmet. Azt akarja, hogy legyen még időnk a megtérésre. Amíg hangzik a figyelmeztetés, kegyelmi időben élünk. Jaj nekünk, ha Isten egyszer megszűnik figyelmeztetni bennünket. Akkor elkerülhetetlenül elérkezett az ítélet.

Laborci Zoltán.

Ítéel az Isten.

IV. Móz. 21, 4—9.

Van idő, amikor másokon szemlélhetjük az Isten ítéletét és van idő, amikor a saját bőrünkön tapasztaljuk. Így ma is!

Isten ítélete mindig *megérdemelt ítélet*. Megérdemeljük mi is. Még akkor is, ha nekünk nem ez a véleményünk. Megérdemelte Izrael népe is. Miért? a) Elcsüggedt a nehézségek között.

b) Elfelejtkezett arról, amit eddig cselekedett vele az Isten

c) Megunta azt, hogy szüntelenül az Isten kegyelméből éljen.

Isten mostani választott népe kell, hogy lemérje ezen a téren életét.

Isten ítélete mindig *rettenetes ítélet*. Azzal ítél, hogy szabadjára engedje a gonoszt. (A kígyó a gonosz képe.) Hagyja eláradni a bűnt. Jaj a világnak, jaj Isten választott népének is, ha Istennek ilyen ítélete rászakad erre a világra.

Isten ítéletét *senki emberfia el nem háríthatja*. Útjába nem állhat. Belőle senki ki nem vonhatja magát és a maga erejéből meg nem menekülhet, sem másokat meg nem menthet.

Isten ítélete *bűnbánatra akar indítani*. Isten szeretete mutatkozik meg ebben is. Ő az ítélettel is meg akar menteni bennünket. Amikor ítél, még akkor is a javunkat akarja.

Isten *maga gondoskodik szabadításról*. Az általa nyújtott szabadítás az egyetlen lehetőség. Ezen kívül nincs más. A szabadulás fája: a keresztlé. A szabadulást nem lehet megérdemelni, mégis *vannak feltételei*.

a) Csak az szabadul meg, aki bűnbánatra ébredt. Nem a bűnbánatért menekülünk meg, de e nélkül semmiképen!

b) Csak az szabadul meg, aki a szabadulás fájára tekint.

Isten ítélete rajtunk! Ma még van lehetőség a szabadulásra! Holnap talán már késő lesz feltekinteni a szabadulás fájára, mert lejárt a kegyelmi idő.

Laborczi Zoltán.

Igér az Isten.

Ezs. 43, 1—2.

A mai ember nem tartja időszerűnek, hogy Isten szavát hallja. Isten azonban időszerűnek tartja, hogy szóljon hozzánk. („És most így szól az Úr.“)

Istennek *joga van* arra, hogy szóljon gyermekeihez. Hiszen köze van hozzájuk. (... a te Teremtőd és a te alkotód.) Ezért ígérhet, ezért biztathat!

Istennek elsősorban *választottaihoz van szava*. Azokhoz, akiket a magáévá tett és akik megtanulták az engedelmességet. Azokhoz, akik Isten harcosaivá lettek (Izráel) és akikért az Isten is harcol. — Vigasztaló, bátorító szava legalább is csak ezekhez szól. E világ fiainak csak ítéletet hirdet, gyermekeinek azonban biztatást és ígéretek is ad.

Szavával *félelmet akar eloszlatni*. Nem a külső veszedelmektől való félelmet, hanem a Tőle való félelmet. Az ember tulajdonképpen akkor is Istentől fél, amikor külső veszedelmek rettentik. Ettől a félelemtől akar megszabadítani. Ha ez a félelem nincsen meg a szívünkben, ha nem Istentől, hanem Istenhez menekülünk, akkor a külső veszedelmek sem rettenthetnek többé.

Nem azzal bátorít, hogy megszüntet számunkra mindent, ami okot adhat a félelemre, hanem *azzal, hogy megmutatja szeretetét*, velünk való törődését. Bizonyossá tesz bennünket a felől, hogy mi megváltottai és így az Övéi vagyunk. Az ő tulajdona és birtoka! Mennyire tudunk mi törődni, tíz körömmel harcolni azért, ami a miénk. Mennyivel inkább az Isten azokért, akikért olyan drága árat fizetett.

Szava *drága ígéret is*. Olyan ígéret, amelyikben feltétlenül meg lehet bízni, mert mindig teljesedésbe megy. Ígéri: a) hogy a „szolgaság házából“ utat nyit a szabadulásra;

- b) az „ígéret földjét“ elérhetővé teszi számunkra;
- c) és megtart a mostani és az elkövetkezendő ítéletben.

Isten választottai, e mostani időben rá meritek-e bízni magatokat az Isten bizonyos ígéreteire?!

Laborczy Zoltán.

Tanévnyitóra.

Nyugtalanító kérdés.

Mk. 10, 17.

Sok kérdés foglalkoztatja a fiatalokat. Ennek az ugyancsak zajló életnek kérdései is, és külön a maguk kis diák-világának kérdései is. Hasznos és jó dolgok, mert ahol kérdések vannak, ott megoldásra törekvés van, ott kibontakozásra lehetőség van, egyszóval ott élet van.

A gazdag ifjúnak is voltak kérdései. Voltak közöttük fontosak és kevésbé fontosak. Volt egy, *amelyik mindegyiknek fölébe emelkedett*, amelyik mellett minden más parányira törpült. Az a kérdés, amelyet Jézus előtt mondott el: az örökéletnek a kérdése.

Ez fiatalnak is a kérdése. Sőt azé elsősorban! Itt is! Ma is! Nem öreg emberé, aki már ráér ilyen dolgokkal is foglalkozni. Nem vénasszonyé, akihez illő imádsággal, meg egyéb ilyen istenes dolgokkal foglalatoskodni. (Fiatalok közt ez igen népszerű vélemény. A felelősség alól azonban nem lehet kibujni velem!)

Ez sürgős és sürgető kérdés is! Sem a vele való szembenézést, sem a megoldást nem lehet elodázní. A „majd egyszer“, a „majd később“ itt igen veszedelmes következményekkel járhat. Ha pedig kérdésemmé lett, nem érek rá többé várni a rá váró válasszal. Ezért ment „fuva“ a gazdag ifjú is Jézushoz.

Ez gyötrő és nyugtalanító kérdés is! Akit a hatalmába kerít, azt nem hagyja békén. Zaklatja, nyugtalanítja, rőzsás körülmények között is elégedetlenné és békétlenné teszi. Űzi, hajtja, amíg feleletet nem talál reá. S amikor megcsillan a megoldás lehetősége, minden megfontolást és előítéletet félredobva könyörög érte (epérota = követelve, sóvárogva kérte). Ezért esik térdre Az előtt, akitől megoldást várhat!

Erre a kérdésre csak egyetlen helyen van megoldás! Akárhogy is végződött a gazdag ifjú találkozása Jézussal, egy dolgot igen helyesen cselekedett: ezzel a sürgős és gyötrő kérdésével Jézus Krisztushoz fordult! Egyedül Nála van megoldás: Ján. 17 : 3.

Most, tanév elején vedd számba a kérdéseidet. Ott van-e köztük, mint legsürgetőbb, leggyötrőbb kérdés: az örökélet kérdése? Jegyezd meg: fontos, hogy ismereteket szerezz. Fontos, hogy gyarapítsd tudásodat. Neked azonban mindezekén túl és elsősorban erre az egyre kell keresned a feleletet. Isten e tanév alatt ennek a lehetőségét is megnyitja előtted? Hogyan élsz velem?

Laborczy Zoltán.

Bölesőtől a koporsóig.

Keresztelési beszéd.

Enyém vagy.

„Ne félj, mert megváltottalak, neveden hívtalak téged, enyém vagy.“ (Ésaiás 43, 1b.)

Amikor ideálltok az oltár elé, hogy meghalljátok az Isten szavát e gyermekekre vonatkozólag és tanuja legyetek az Ő kegyelmes cselekvésének, mellyel beleplántálja e drága kincset a Krisztus áldott közösségébe, bizonyára öröm van a szívetekben. Hogyne, hiszen Isten egyik legdrágább ajándékát: a gyermeket, ölelhetitek magatokhoz. És mégis ugye szívetek mélyén van valami szorongó félelem és titkos remegés, amely nem engedi, hogy teljes szívből örüljete. Féltitek e drága kincset ebben a vészterhes időben a bizonytalan holnaptól. Mi lesz vele, mi lesz a sorsa? — szakad fel szívetekből az aggódo kérdés. Halljátok hát meg az Isten szavát a keresztség e szent pillanatában: „Ne féljete“ hiszen „enyém e gyermek“.

1. *Enyém e gyermek, mert én teremtettem.* — Isten akarata, teremtő cselekvése és lehellete nélkül ma sem születhetik ember erre a földre. Az Ő szent akarata, emberi ésszel fel nem fogható cselekvése és életet adó lehellete adta néktek ajándéku ezt a kisgyermeket. Isten a Teremtő Atyja. Ez pedig azt is jelenti, hogy nemcsak megteremtette, hanem most is gondját viseli, mint szerető Atya féltveszeretett gyermekének. Amikor az Isten így szól e gyermekhez „neveden hívtalak téged“ ezzel azt mondja, hogy hatalma van fölötte most is a teremtés jogán, és ezt a hatalmat mint gondviselő szeretetet kiterjeszti föléje. Bármennyire is biztos hely az édesanyának az öle és bármennyire is jó védelem az édesapának erős karja, mégis ez a kisgyermek a legbiztosabb helyen az Ő Teremtője és mennyei Atyja oltalmának és hatalmának szárnya alatt van. Aki féltve vigyáz reá, hiszen Tőle való test és Belőle való lélek.

2. *Enyém a gyermek, mert én váltottam meg.* — Ez még az előbbinél is drágább üzenet. A bűntől való megváltásra ennek a kisgyermeknek is szüksége van. A gyermek ugyanis nem ártatlan, hiszen a legkisebb gyermekben is benne rejlenek az életrontó bűnek a csirái, amelyek napról-napra mindinkább növekedni akarnak, hogy egészen hatalmukba vegyék a Teremtő Isten teremtményét. A keresztség azt jelenti, hogy a megváltó Krisztus felveszi a maga közösségébe ezt a kis gyermeket, hogy bűntörlő vére és áldozatos halála reá is érvényes legyen. A keresztségben gyógyító életfolyam ömlik e gyermekre, mely lemossa róla a bűnöket és elmossa a halálnak és ördögnek minden hatalmát. E pillanattól kezdve reá is vonatkoznak, mind azok a drága ígéretek, amelyeket Jézus az övéinek ígért: a bűnbocsánat és örökélet. Ha úgy szerette Isten e gyermeket, hogy az ő megmentéséért az ő egyetlenegy Fiát az Úr Jézus Krisztust keresztfára küldte, akkor nem kell őt félteneitek semmi veszélytől, hiszen a megváltó Isten az ő tulajdonjogát kiterjeszti reá életben és halálban is.

3. *Enyém a gyermek, mert én szentelem meg.* — Isten ezt a kisgyermeket nemcsak megteremtette és megváltotta, hanem itt a keresztség

alkalmával a Szentlélek erejével ruházza fel, hogy tudjon a bűn meg-meg-újuló támadásával szemben sikeresen megmaradni az Isten tulajdonában és tudjon mindjobban növekedni a Krisztus ismeretében. A Szentlélek csodálatos, újjáteremtő és újjáformáló erejét pedig mindig megkaphatja, ha nem szűnik meg érte majd naponként imádkozni. A Szentlélek fogja újra meg újra Krisztushoz hívni, Krisztus közösségében megtartani, az Isten akaratát életének minden órájában megvilágosítani, ha elesik felemelni, ha csügged bátorítani és „megszentelt“, tehát Isten számára eljegyzett jellemmé formálni.

Szülők és keresztszülők nektek nem lehet más feladatotok, mint szavaitokkal, cselekedeteitekkel bizonyosságot tesztek arról, hogy ez a gyermek az Istené. Úgy kell élnetek, hogy a növekedő gyermek lássa: Istennek szolgáltok, a példa melyet mutattok, a szó, melyet kimondotok, felfelé az Isten felé mutasson. Naponkénti imádságotokban kell őt Isten elé vinnetek. Olyan levegőt kell teremtenetek családi hajlékotokban, hogy abból áradjon az Isten jelenvalóságának levegője és életet adó ereje. Ez lesz a kisgyermek boldogságának a titka. Mi is valamennyien azért könyörgünk, hogy legyen ezzel a kisgyermekkel az Atya gondviselő szeretete, a Fiú bűnbocsátó keyelme és a Szentlélek újjáformáló ereje. Ámen.

Káldy Zoltán.

Magunk között.

A lelkész mint tanító.

Azt hiszem érdemes ezzel a témával magunk között foglalkozni. Nem akarok földrengető új igazságokkal előállni. Nem szándékozom akár az igehirdetői, akár a lelkipásztori munkáját a lelkésznek lekicsinyelni vagy háttérbe szorítani. Nem rokonszenvezek azokkal, akik ha valami tárgynak egyik oldalát megvilágítják, ezt csak úgy tudják megtenni, hogy a többi oldalát összezsugorítják s jelentőségüket a minimumra csökkentik. Én tudom, hogy a lelkésznek a mi evangélikus egyházunkban a legfontosabb feladata az igehirdetés és a szentségek kiszolgáltatása s szeretném, ha ezt a kettőt mindig szem előtt tartanánk és ezekben a minél teljesebb tökélyre vigyük. De tudom azt is, hogy sem az egyiket, sem a másikat nem lehet jól végezni, ha csupán reájuk szorítkozunk. S amikor a lelkész tanítói munkájáról írok, akkor nem kívánok szólni a lelkész nevelői munkájáról sem. Minden tanítás egyszersmind nevel is. De hogy tiszta munkát végezzek, kizárólag a tanítással, az oktatással foglalkozom.

Először is rámutatok, hogy a lelkész tanítói munkája nem részesül kellő méltánylásban és hangsúlyozásban. Gyülekezeteinkben a tanítói munkát nagyon is átengedtük a hivatásuk szerint tanítóknak s bizony előfordul, hogy elvből nem akarunk vele foglalkozni. Az iskola a tanító birodalma lett. Sőt az egyesületi munkák is többnyire a tanítók kezében vannak. Örülök, hogy tanítóink egyrésze sokalja ezt a munkaterhet. Örülök, hogy a tanítók között mozgalom indult meg, hogy az ő munkájuk egy részét vegyék át a lelkészek. S kívánom, hogy a lelkészek ezt az alkalmat ragadják meg s vegyék át a gyülekezetben a tanítói munkának

egyik legfontosabb részét olyan alkalomból, amilyen most kínálkozik, t. i. amikor a tanítók örülnek, hogy a lelkész az iskolában munkát vállal.

Ha az ember elgondolkodik rajta, akkor elámul, hogy éppen mostanában mennyi lehetőség és alkalom kínálkozik a lelkésznek arra, hogy tanítói munkát végezzen, oktasson. A levante intézmény, a népművelési előadások, a különböző, falukon is rendezett tanfolyamok mind kínálkoznak arra, hogy a lelkész tanítson, oktasson. A Belmissziói Munkaprogramban szintén van egy rész, amely a felnőttek iskolája akar lenni. Igaz másfelől, hogy a levante intézményt kivéve, amelynek óráira a leventék ki vannak vezényelve, a többi alkalom azért sovány, mert kevés hallgató jelenik meg, igen mérsékelt az érdeklődés. De ennek is meg kellene keresni az okát s az okot megszüntetni. Az egyik ok talán az, hogy a tanítás nem elég életeleven s amit nyújt nem kapcsolódik bele a hallgatók életébe. E mellett természetesen vannak más okok is.

Tudvalevő, hogy manapság milyen sok oldalról kap az ember tanítást. A rádió, a film, a napi és hetilapok, az olcsó könyvek és röpiratok tanítanak, oktatnak. Ingyenes tanítás is van. Csak utalok a Hangya hetilapjára, amelyet igen nagy példányszámban ingyen küld szét. Mindezeknek a tanítási módoknak a hatása szinte kiszámíthatatlan. S kétségkívül egyházunknak is sokkal nagyobb mértékben és nagyobb áldozatkészséggel és áldozatvállalással kellene felhasználnia ezeket a módszereket és eszközöket mint eddig tette. Főleg nem lenne szabad azzal lelezni tehetetlenségünket és fukorkodásunkat, hogy ingyen nem kell adnunk semmit, mért amit az emberek ingyen kapnak, azt nem becsülik meg. Az a kérdés, hogy mit kapnak. A Hangya ingyen kalaendáriumát és ingyen hetilapját tapasztalatom szerint nemcsak szívesen fagadják, hanem szívesen olvasák is.

A lelkész, mint tanító, kísérje figyelemmel mindezeket az ismeretterjesztő eszközöket s bocsássa azokat híveinek a rendelkezésére. Igen nagyra értékelem azt a munkát, amit az iratterjesztéssel végzünk és hálás vagyok azoknak, akik ebből a célból iratokat adnak ki. Minden lelkésznek kötelessége ezeket a vállalkozásokat támogatni, elősegíteni. Sokkal nagyobb mértékben, mint eddig tettük. De a munka kiegészítésre szorul. Nevezetesen ki kell egészíteni rendszeres, összefüggő iratok kiadásával és terjesztésével. Ez a rendszeresség a mostani iratkiadásból és iratterjesztésből hiányzik, természetesen. S ezután is szükség lesz arra, hogy egyes megfelelő iratokat kiadjunk. De szükség van sorozatos kiadványokra, amelyek egy bizonyos tárgykört ölelnek fel.

Szükség van ilyen iratokra már az elemi iskolánál kezdve. Egyoldalú felfogás, hogy például az elemi iskolai vallástanításhoz vagy a konfirmációi oktatáshoz elegendőnek tartjuk a tankönyvet és az oktató személyét. S még — ami más tárgyaknál magától értetődő — szemléltető képekről gondoskodjunk. De még a szemléltető képekkel sem érhetjük be. Feltétlenül kellenek a röpiratok a tankönyvek mellett. S kellenek apró, szétosztásra való kis képek a tananyag illusztrálására; persze nem a barlanglakók stílusában és tudásával rajzolva és mázolvva. Ezek a kis röpiratok és képek igen értékes missziói munkát is végeznek a gyülekezetben a szülők és testvérek körében. Csak közbevetőleg akarok itt rámutatni a konfirmációi és iskolai vizsgák eléggé fel nem becsülhető jelentőségére a nép-

oktatás és gyülekezeti misszió szempontjából; ezt persze figyelmen kívül hagyják azok, akik ezeket a nyilvános (templomi) évszázó vizsgákat és a konfirmációi ünnepélyvel együtt tartott konfirmációi vizsgákat nem ajánlják.

A vallástanítást és a konfirmációi tanítást szélesebb körben lehet áldáossá tenni, hogyha egy-egy hittanórát vagy konfirmációi órát műsor keretében tartunk, amelyre meghívjuk a szülőket és az érdeklődőket. Ha a tanulók is szerepelnek szavalatokkal, énekekkel, akkor lesz érdeklődés legalább is a szülők részéről. Ebből látjuk, hogy a lelkész, ha mint tanító is minél gyakrabban szolgál, ezzel a munkájával mennyire elősegítheti a belmissziói munkáját és a felnőttek oktatását is.

A röpiratok és a képek eljutnak oda, ahol máskülönben a vallási tárgyról nem vesznek tudomást. Az a gyermek, aki otthon hangosan tanulja a kátét, a bibliai történetet vagy az énekverset, a családban belmissziói munkát végez és a lelkésznek a munkatársa. Építi Isten országát. Ezért fontos a vallástanításban a házi feladat. S ezért fontos a tankönyv és a szószerint való tanulás az evangéliom terjesztése szempontjából, habár én didaktikai és pedagógiai szempontból sem találok rajta kivetni valót.

A lelkésznek, mint tanítónak, a személyisége magától értetődőleg nagy szerepet játszik. Szerencsére. Mert a lelkész, amikor tanítani kénytelen a keresztyén erkölctant és hittant, önmagán van kényszerítve állandó kritikát gyakorolni és igen kényelmetlenül érezheti magát, ha olyan eredményeket kell a tanítványainak ajánlania, amelyek belőle hiányoznak. Ezért igen feszélyező a hit- és erkölctan tanítása, ezért iparkodnak tőle sokan szabadulni. S ezért kívánja meg az állami utasítás is a tanítóktól a különböző tantárgyak olyan módon való tanítását, hogy állandó vonatkozásban legyen a keresztyén élettel és hittel. Igen üdvös dolog ez. Jó zsinórmérték és jó kritérium a tanító személyiségére.

De nem akarom a lelkésznek mint tanítónak a személyiségét ebben a cikkemben homloktérbe állítani. Egészen objektív szempontból mutatok csak rá arra, hogy egyházunknak a lelkész révén is mind nagyobb mértékben kell tanító egyházzá lennie.

Senior.

Lelkészek nyári munkaközössége.

A III. hitágazat magyarázatában Luther Márton a Szentlélek munkájáról a többek közt azt írja, hogy „az egész keresztyénséget hívja, gyűjti, megvilágosítja, megszenteli és Jézus Krisztusnál megtartja az egy igaz hitben“. A Szentlélek eme hívogató és összegyűjtő munkája nyomán kezdte és immár harmadik nyáron folytatja munkáját a sokoróaljai lelkészek nyári munkaközössége.

Hol van Sokoróalja? Győr megyében, a szép fekvésű sokorói hegyek aljától a Kisalföldnek a Marcal folyásáig terjedő peremén. Ezen a jellegzetes dunántúli tájon meglehetősen nagy tömbben élnek tősgyökeres magyar evangélikusok. Ehhez képest aránylag közel van egymáshoz a következő hét gyülekezet: Csikvánd, Felpéc, Gyórszemere, Kispéc, Mórchida, Tét és Újmalomsok. E gyülekezetek lelkészei tartoznak családostul az említett munkaközösségbe.

Tudjuk, hogy a június hó végén tartani szokott egyházmegyei közgyűléseket követő nyári időszak legtöbb helyen az álmosító tétlenség vesze-

delmét hozza közel a gyülekezeti vezetőkhez. A felsorolt hét gyülekezet lelkésze ez ellen az elparlagiasító-tétlenség ellen, a lelkek ébrentartása érdekében szövetkezett három évvel ezelőtt.

Hogyan is kezdődött? Elhatároztuk, hogy az egyházmegyei közgyűlés után hét hétig minden hétfőn délután más paróchián családostul összejövünk. Ki ahogyan tud. El is indultunk. Ki gyalog, ki kocsin, ki kerékpáron, sőt még egyesek az autóbust is igénybevétték. Volt és van is ám öröm, amikor egy-egy falusi paróchia hűvös csendjét hét lelkészcsalád apraja-nagyjának öröme váltja fel. Hogy milyen kedvesek ezek az összejövetelek, mi sem mutatja inkább, mint hogy róluk igazán komoly ok nélkül senki sem hiányzik.

Hogyan tette ez összejöveteleket Isten kegyelme munkaközösséggé? Minden nyárra kidolgoztunk egy összefogó tárgyú munkaprogrammöt. Az első éven sorravettük a lelkész különböző munkaterületeit, a második éven a papi bűnöket. Az idén pedig az élet és halál súlyos kérdései kerültek tárgyalásra. Minden összejövetelre más és más lelkész készül egy kis bevezető előadásra. Az összejövetelek lefolyása: ének, imádság, rövid írásmagyarázat, közös igeolvasás, a tárgyat bevezető rövid előadás, hozzászólások, befejező imádságként közösen elmondjuk a Miatyánkot, közének. Ha az időből futja, sorra kerítjük a magyar irodalom, egyházi ének, magyar dal, helyes magyarság stb. ismertetését.

Többször voltak vendégeink is, kik szintén szívvel-lélekkel belekapcsolódtak közös munkánkba. Vendégünk volt egyházmegyénk esperese, egy-egy lelkésztársunk, katonatiszt, tanító, tanár, diakonissza stb.

A késő délutáni órákban végződő munkaközösség és az ezt követő rövid és egyszerű uzsonna után következik az elszéledés, úgyhogy alkonyatra már mindenki otthon van gyülekezetében.

Az eredmény? Az, ami a cél volt: az őrállók lelkének ébrentartása. Isten részéről aratást ígérő magvetés.

Végül hangsúlyozom, hogy e bizonyoságtévő sorokat nem magamtól, hanem kívülről érkezett kérésre írtam. Nemcsak kérkedni nem akarok ezekben, de még csak tanácsot sem akarok másoknak osztogatni. Jól tudom, hogy ilyen munkaközösségeket egyéb akadályok mellett a földrajzi szétszórtság miatt sem lehetne mindenhol szervezni. Akinek vagy akiknek lelkét azonban e bizonyoságtétel megérintette, ne habozzanak; próbálják meg, hátha őket is ilyen áldott és boldog közösségbe hívja a Lélek. (I. Kor. 3, 7—9.)

Dr. Györffy Béla.

Könyvtárban.

Beszédes számok Finnországról.

Matti Pesonen, a magyarok régi kedves barátja szerkesztésében Helsinkiben havonként megjelenő Hengellinen Kuukauslehti, egyházi lap érdekes számokat közöl a finn evangélikus egyház 1939., 1940. és 1941. évi népesedéséről és az áttértekről.

	A finn evangélikus egyház lélekszáma:	Az evangélikus egyházból kitérték:	Az evangélikus egyházba betértek:
1939-ben . . .	3,730.373	2361	1697
1940-ben . . .	3,725.779	2001	1971
1941-ben . . .	3,733.658	2017	1836

Ezekből látjuk, hogy a finn evangélikus egyház lélekszáma az 1939/40. évi téli háborút követő évben 4594-gyel fogyott, de már 1941-ben 7879-cet gyarapodott.

Érdekes hatása az előbb említett téli háborúnak az, hogy 1940-ben 360-nal kevesebb volt a kitérő, mint az előző évben. 1941-ben is csak 16-tal emelkedett számuk. A betérők száma 1940-ben 274-gyel több, utána következő évben 135-tel kevesebb.

1939—1941-ig az evangélikus egyházból görög katolikus egyházba tért mindössze 37. Ezzel szemben onnan az evangélikus egyházba 762.

Az említett 3 évben a római katolikus egyházba 15-en, onnan az evangélikusba 17-en tértek át. Ezek a számok mutatják a római katolikus egyház elenyésző számát és csekély jelentőségét Finnországban.

Az evangélikus egyházból a különböző kisebb egyházakba — baptista, metodista, szabad egyházakba — összesen 309 tért át, ebből a szabad egyházakra 220 esik. Ugyanabban az időben a szabad egyházakból visszatért 214.

Végeredményben az említett három évben az evangélikus egyházból más hitvalló egyházba összesen áttért 361; onnan az evangélikus egyházba betért 1363. E betértek száma tehát majdnem ezerrel több, mint az áttértéké. A többi áttérés felekezetnélküliségre esik.

Ezekután az az égető kérdés számunkra, hogy az evangélikus egyház régi és új tagjai tagjai-e egyúttal a Krisztus nyájának is?

Közli: *Dr. Györfly Béla.*

Poppitz, Johannes: Die Grundfrage des Staatskirchenrechts. Der Anspruch des Staates und das geistliche Wesen der Kirche. — Leipzig, 1938. F. Meiner. 65 l.

Poppitznak ez az értékes, mélyen átgondolt munkája, az újabb evangélikus egyházbizalmi irodalom egyik legkiválóbb alkotása, mely új és eredeti oldalról mutatja be a német birodalom és az evangélikus egyház közti viszonyt. — A bevezető részben leszögezi, hogy az egyház és állam egymáshoz való viszonyára vonatkozó államtudományi vizsgálódásoknak mindig szem előtt kell tartaniok az állam és egyház lényegét s a kettőt az általuk képviselt erőkből kell megértenünk. Ezért kell beszélnünk azok igényeiről s a vizsgálódásoknak mindig a tényleges helyzet rideg valóságán kell alapulniok. Az állameszme és kinyilatkoztatás kapcsolatából kell

az állam és egyház igényeinek egymáshoz viszonyulását kibogoznunk. — A II. és III. részben az állam és evangélium igényével foglalkozik behatóbban. Az állam totalitási igényéből indul ki, mely sokkal több a tisztára hatalmi államnál és mint totális népi idea erkölcsileg telítődik. Az 1937. évi oxfordi világegyházi konferencia az állam, nép és egyház fogalmával foglalkozva éppen azért maradt meddő, mert a német birodalmat érintő kérdéseknél mindig a „totalis állam” fogalmából indult ki, holott ez a német viszonyokra egyáltalán nem illik rá és a német államtudomány nem is használja. Ha a totális államfogalom alatt minden életszféra beavatkozó „korlátlan hatalmi éhséget” értünk, akkor a német állam nem tekinthető totális államnak. Ez a fogalom Ernst Jünger: Die totale Mobilmachung (Berlin, 1934) című

munkája nyomán lopakodott be a német államtudományba és közvéleménybe s ellene a tudomány mindig tiltakozott s a totalitás fogalmát maga „durva, brutális mechanikájával” elvetette. — A szerző hangsúlyozza, hogy amikor államról beszél, mindig egy állam: a német állam lebeg szeme előtt, amely egészen sajátosan a nép különleges jellegéből táplálkozik. „A nép az adott lét, melyből állam egyáltalán keletkezik” (15. l.). Mi mint nép, nem egyszerűen vagyunk, hanem csupán a lehetőséggel rendelkezünk a közösségalkotásra. A történelemben szerepet játszani akaró és tudó népnek rendeznie kell önmagát és alkotmányt kell magának adnia s ennek az alkotmánynak a német népi sajátosságokat kell megvalósítania. Brunstäd-el mondja: „Im Staate lebt das Sollen, die Anforderung, die Verbindlichkeit, das Ergriffensein von den Werten, die sich in der Welt durchsetzen sollen, in einem Volke und durch dieses Volk im Zusammenhange der Geschichte“. A német állam igénye a lelkiismeret hangja, mely az öntudatot életrekelti és a német népiség alakítására utal. (18—19. l.). „Az állam igénye az erkölcsi belátásnak az az ereje, hogy az adott népiségnek valóban lennie kell.” (19. l.) Ez a nem emberek által támasztott, hanem az adottságokban rejlő igény nem korlátozható, de nem is teljesíthető ki. Ahol ez mégis megtörténik, a népi élet eltévelyedése elkerülhetetlen, akár a bolsevista „Gewaltstaat”, akár a liberális „Minimalstaat” formájában. A német állam ezzel szemben „az egész népi élet állami vezetésének az állama, amely az egyéni és közösségi életnek egymástól elkülönített területét nem ismeri”, hanem az egész népi életet egységes politikai célkitűzések vezetik (13. l.). — Az állam és egyház közti viszony lényeges kérdése az, hogy az állam igénye nem ellenkezik-e az egyház igényével. A kérdés lényege voltaképpen az, hogy az evangéliumnak van-e egyáltalán az államhoz valamilyen köze. Gondos érveléssel arra a megállapításra jut el, hogy van ilyen, azonban csak a hit számára. Az állam teremtési rend, mely nemcsak a bűn miatt keletkezett, hanem a bűn miatt van meg. Az államnak az

erkölcsi eszmék valóságává kell lennie s ezzel határt szabunk az állam hatalmának. Mint a rendek rendje (Wendland) nemcsak negatív hatálmegakorlástra rendeltetett, hanem „... rendezve és ápolva, őrizve és támogatva, feloldva és végrehajtva, indítva és kötelezve kell jogot alkotnia” (40—41. l.). Az ilyen jog lényege szerint erkölcsi feladatokat teljesít, tartalmának a teljességét a feladatokból meríti. „Tartalma a népközösség lehetősége” (41. l.). A népiség eredeti nagysága az állam erkölcsi feladatává válik ennek jogaival. Az állam természetzerűleg az egész földi egzisztenciára igényt tart s ez nem „mechanikusan beavatkozó erőként, vagy a külső szabadság hiányaként jelentkezik, mert az igény erkölcsi s annak erkölcsi terjedelme és mélysége az egész embert érinti”. Az állam hatásterülete annyira terjed, amennyire a nép élete. — Ez a hatásterület a világnézet területe. A világnézet egészen általánosan Poppitz pontos meghatározásával: „... eine von den Dingen in dieser Welt ausgehende und an den Dingen und für die Dinge ausgerichtete Zusammenschau menschlichen Denkens und Tuns zu weltimmanenten Zwecken” (44—45. l.). A nemzetiszocialista világnézet konkrét feladata a germán erkölcsi érzet megőrzése. A világnézet érvényesülési igénye nem foglal magában semmiféle vallási kötelezettséget, mert a világnézet az élet értelmének a szemlélete a világban a világból kiindulva, amely a vallással nem azonosítható. Ezeknél az utolsó nyilatkozatoknál Rosenbergre támaszkodik. Az állam határát ott húzza meg, ahol a földi egzisztencia véget ér és a hit és lelkiismeret dolgairól van már szó. — A munka III. részében megállapítja, hogy az állam uralmi igényével Krisztus uralma nem azonosítható, mivel az nem az emberi uralom különleges esete. Ez a hitben gyökerezik és a segítő, teremtő szeretetben mutatkozik meg, amely a felsőbbség szolgálatát jelenti. Az evangélium igénye, Krisztus uralma azonban nemcsak kifelé utal ebből a világból, hanem abba befele is. — Az állam és egyház igényének a találkozása szerinte termékeny módon lehetséges. Az igazság erkölcsi

célja határozza meg a találkozás helyét, mely mindkét igény egyformán utal. Azt lehetne mondani: Az állam igényével szemben való engedelmességben az evangélium igénye is megvalósul és fordítva. Sem a totális állam, sem a totális egyház igényének az elfogadása, vagy ezek egymás alá vagy fölrendelése nem lehet kiindulópont az állam és egyház viszonyának a rendezésénél, hanem csak az egymásértvalóság, amely a totális állam és az egyház szellemi valóságának is megfelel. Nem becsüli le a nehézséget, melyek az emberi tökéletlenségből erednek, mégis optimizmussal keresi azokat a szilárd pontokat, amelyekben az új államegyházjogi rendszernek fel kell épülnie. Arra nézve, hogy miként fog ez az új rendszer kikristályosodni, többet nem mond, mint bármely más egyházjogász, csak az alapszempontokat körvonalazza. Dr. Boleratzky L.

Szij Rezső: A református egyház a szórványokban. Szerző kiadása. Pápa, 1944. Főiskolai nyomda. 110 oldal.

Nehezen várunk minden komoly írást, mely a szórványról szól. Apró és hangulatkeltő cikkekben bővülködünk, de ezen cikkek mögött rendszerint hiányzik a súly: a rendszeres szórványmunka. Alig van olyan írás eddig a magyar protestáns irodalomban, melyre ezt mondhatnánk: itt hozzáfogtak a szórványkérdés rendszeres feldolgozásához.

Azzal a reménységgel vesszük kezünkbe ezt a munkát is, hogy legalább kísérletet kapunk ehhez a feldolgozáshoz. Sokrészt csalódunk kell. Cikkeknek, előadásoknak, feljegyzéseknek összegyűjtése a könyv, melynek sorai önálló részletekként már megjelentek, elhangzottak, vagy másutt való önálló megjelenésre készültek. Egyes részei talán el is maradhattak volna.

Amint azonban lemondunk arról, hogy a gyakorlati teológia egy köréből vett tudományos feldolgozást kapjunk, izgalmas, le nem tehető olvasmánnyá válik a könyv. Elfelejtjük azt, hogy érződik a szórványkérdésben való tudományos alapvetés hiánya, hogy néhol ismétlé-

sekbe bocsátkozik, hogy tulajdonképp se nem elméleti, se nem gyakorlati könyv, csak meg-megújuló izgalommal olvassuk végig, mint egyetlen nagy jalköltést a szórványok ezer égető kérdéséről, melyek mind sürgős megoldásra várnak. Mintha nem is csak a református szórványokról olvasnánk, hanem a magunkról is. Úgy látom, egyetlen kérdés merül csak fel a sorok között, mely nálunk ilyen megfogalmazásban még nem került elő: a bokrosítás kérdése, bár nagyon felő, hogy mi is ott tartunk hamarosan.

„A szórványsors lehetőségei“, „A szórványkérdés és a református egyház“, „A templom a szórványokban“ c. három fejezet alkotják tulajdonképpen a könyv gerincét s adják a lényeges mondanivalót. Egyes részeiben hallatlanul érdekes és feszítő. Annnyira lendületes, hogy néhol határozott költői hatásokat érzünk. (37. old. V. ö. Dsida: Psalmus hungaricus.) Amit több helyen a „mult ábrázatáról“ mond, egyenesen megdöbbentő. Persze jórészt az erdélyi szórványkérdés feszül a háttérben, ahol egyben magyar szórványkérdés is, de így legalább élesen szembeötlő. S ha az egész ország területén a hit-kérdés alapján látnánk oly élesen és döbbenetesen a legnagyobb szórványveszedelmet: a felszívódást, mint Erdélyben a magyarság szempontjából, — összeszorulna a szívünk, feljajdulnánk s mellenragadnánk minden felelős egyházi tényező: emberek, bekötetlen sebekből ömlik a vérünk a szórványokban!!

Munkáshiány, templomkérdés, iratterjesztés, szórványinternátus, nagy gyülekezetek felelőssége, a szórványlélek különböző fázisai, stb. A szórványkérdések széles skáláján megy át bátor hangon, határozott állásfoglalással.

Nagyon megszívlelendő és figyelemreméltó könyv. Érezzük, hogy ha ilyen írások születnek már, nincs messze a szórványkérdést rendszeresen feldolgozó munka sem. Nem tudjuk, hogy kinek a tollából, egyének, vagy közösségek munkája nyomán-e, de hisszük, hogy érlelődés alatt van s meg fog jelenni.

Koren Emil.

Bibliai szótár.

22. Feltámadás.

Az Újtestámentom nem a lélek halhatatlanságáról beszél, hanem a holtak feltámadását hirdeti. A görögben ez a kifejezés tulajdonképpen így hangzik: „újra éledni“. Az Újtestámentom nem is tud arról, hogy az ember személyisége egykor beolvad a mindenség lelkébe. Így gondolják gyakran a „lélek halhatatlanságát“. Krisztus és az apostolok mindenütt az emberi személyiségnek istenalkotta sajátosságában való újraéledéséről beszélnek.

Az embernek nem csak egy része (lelke, szelleme) fog feltámadni, hanem az egész ember, ide értve a testet is. Az Újtestámentom nem ismeri a testnek a késői görögök által vallott lekicsinylését; becsüli azt, mint Isten teremtését.

A test, amint azt a Mindenható kezdetben az embernek adta, nem volt börtöne a léleknek, hanem „méltó köntöse Isten képének és hasonlatosságának“ (I. Móz. 1, 26, az eredeti szöveg szerint), a belső embernek megfelelő eszköze és kifejezési formája, sőt egyenesen „Isten temploma“ (I. Kor. 3, 16).

A mostani test ugyan a halál martaléka, az ember azonban nem marad a befejezéskor test nélkül. Fel fog támadni a halálból új, dicsőséges testben. (Fil. 3, 21.) Nem az él majd tovább, amit az ember itt e földön magából csinált, sem az, ami e-világ viszonyai közepette belőle lett. Úgy éled fel *újra* az ember, ahogyan Isten kezdetben megteremtette. A feltámadáskor ez az isteni kezdet nyer majd befejezést, még sokkal dicsőségebben, mint „az első napon“. A feltámadt ember isteni dicsőségben tündöklök. (I. Kor. 15, 35 és köv.) Az, hogy minden ember eredeti isteni teremtmény, csak itt bontakozik majd ki teljesen. Azért válik majd mindenki a maga valóságában megismerhetővé. Az ember *mostani* állapotához viszonyítva a feltámadás teljes átalakulást, új teremtést jelent. (I. Kor. 15, 51.)

Ford. Garam Zoltán.

Kérelem!

Mivel könyveknek Németországból való beszerzése a mai viszonyok között rendkívüli nehézségekbe ütközik, a *Teológus Otthon Iratterjesztése* szeretettel kéri azokat a lelkész urakat, akiknek két példány görög Újszövetségük van, szíveskedjenek az egyik példányt — megfelelő ellenérték fejében — az Iratterjesztésnek (Sopron, Felkelő-út 42.) elküldni, hogy az továbbíthassa azoknak a teológusoknak, akiknek nincs görög Újszövetségük.

A MEGBOTRÁNKOZTATÓ SZERETET címmel most jelent meg Péter János könyve, a tékozló fiú történetének időszerű magyarázata. Megrendelhető 4 pengős áron a Sylvester Irodalmi és Nyomdai Intézet Rt. könyvosztályán, Budapest, XIV., Hermina-út 51.

nek. *Tartsunk bűnbánatot!* Nézzünk végig nemzetünk vétkein s legyen gyászunk a bűnbánat gyászal!

Gyalázatára van ennek a nemzetnek a *pártosság* bűne. Isten azt kívánja gyermekeitől, hogy mindnyájan egyek legyenek. Ahol pedig két magyar összező, máris kétfelé húznak ott. Nem az a vágy él bennünk, hogy közös erővel elérjünk a célig, hanem csak az, melyikünk tud a másik elgáncsolásával előbbre jutni. Gyalázatára van ennek a népnek a *kemény-szívűség* bűne. Megtűri egymás mellett a pompázó hivalkodást és a gyötrelmes nyomorúságot, a kérkedő dúslakodást és a kiáltó éhséget. Gyalázatára van ennek a nemzetnek a *tisztátalanság* bűne. Családi tűzhelyek kihamvadása, ifjú lelkek erkölcsi hanyatlása, a szemérem megcsúfolása mind erről beszél. Gyalázatára van ennek a nemzetnek, hogy önjerejéből, Isten nélkül akarja megváltani az országot. És hogy ki tudja hányadszor feledkezik meg újólá a meglátogatása napjáról! Hányszor akarta Jézus népünk fiait összegyűjteni, de mi nem akartuk! Hányszor megtapasztalta már ez a nemzet, hogy minden bűn csak veszedelmet s pusztulást hoz, hogy minden vétke csak gyalázatára van... Mire várunk még tehát? Tartsuk meg a bűnbánat gyászát hamuban és porban, hogy Istennek ne kelljen még erősebb példákkal megbizonyítania rajtunk igéjének igazságát: a bűn gyalázatára van a népeknek!

Tagadjuk meg hát a bűnt és szolgáljunk az igazságnak! Bűneink bocsánata és igazéletünk forrása pedig a mi Urunk Jézus Krisztusban van, értünk szenvedett halálában, feltámadásának diadalmában.

Boldog az a nemzet, mely a kereszttövében ünnepel s a Krisztus diadalmában reménykedik!

Scholz László.

Szerkesztő postája.

Dr. M. L., Marcalgergelyi. A július 15-én beérkezett 3 pengőt a múlt évi 2 P-s és a f. évi 1 P-s hátralék kiegyenlítésére fordítottuk. — *R. E., Budabánya.* Előfizetése dec. 31-ig rendezve. Következő évre marad 4.50 P. *B. A., Nagyvárad.* 5 pengő túlfizetése van. A júliusi szám a postán veszett el. — *H. E., Izmény.* Előfizetése most már rendezve 1944. december 31-ig. *Dr. P. L., Sopron.* Január és februári szám kifogyott. — *D. G., Enying.* 1943-ról van 2 pengő tartozása. — *S. J., Sopron.* Ebben az évben egyszer 8.50, egyszer 5 pengő, összesen 13.50 pengő érkezett. Ezzel szemben tavalyi hátralék 3.50 P, f. évi előfizetés 13 P, összesen 16.50 P. Tartozás tehát 3 P. *M. Gy., Bakonyszombathely.* A júliusi szám a postán kallódhatott el. A tartalék példányok elfogytak. — *Ev. Lelkészi Hivatal, Sárvár.* A f. évre még csak 14.50 P előfizetési díjat kaptunk. A teljes előfizetés 22 P. — *G. S., Galgaguta.* Beszédeidet helyszűke miatt egyelőre nem tudom közölni. *G. T., Tordas.* Egy későbbi számban sor kerül rá. — *Dr. I. B., Kuntapolca.* Júliusi szám kifogyott. Emiatt előfizetési díja 20 P. Hátralékban f. évre 3 P-vel, 1943-ra 2.50 P pótlékkal. — *J. I., Nagytótlak.* Júliusi száma a postán kallódott el. A tartalék példányok elfogytak.

TESTVÉR!

Szükséged van a Lelkipásztorra?

A Lelkipásztornak is az előfizetési díjakra!

Ha még mindig tartozol, fizess azonnal!!

RÁCS-REICH IMRE

FESTŐMŰVÉSZ
FESTŐIPARMŰVÉSZETI VÁLLALATA
CELLDÖMÖLK
TELEFON : 111.

**Templomfestés,
festéssel kapcsolatos
összes dekorációs
munkák és tervek.**

BAROSS-NYOMDA:

UZSALY ÉS KONCZ
(Harangszó nyomdája)
GYŐR, Andrassy-út 24. Tel. 7-63.

Felsődunántúl legmodernebb szedő- és nyomógépekkel felszerelt egyik legnagyobb nyomdavállalata. Készít mindenféle nyomdai munkát. Árajánlással szolgál

Lelkeszi és egyházi nyomtatványok

keresztelési-, esketési- és halotti anyakönyvi kivonatok, iktató- és postakönyvek, adókvivétési főkönyv, adóív, adóbeszedési napló, nyugta és ellen nyugta stb., valamint az összes

irodai és iskolai cikkek
beszerezhetőek a

TURUL-NYOMDA

nyomtatványraktárban, könyv-, papír és írószerszerekkereskedésben
Celldömölk.
TELEFON : 55.

Angster József és Fia

orgona- és harmóniumgyár Rt.

Postafiók 8. **PÉCS.** Tel.: 17-14.

Fióküzem : RÁKOSPALOTA, Pázmány-u. 72.

Tel.: Budapest 494-497.

UJ ORGONÁK,

mindennemű javítás, karbantartás. Kitűnő harmoniumok.

Méltányos feltételek.

Az ország legrégebbi és legnagyobb üzeme.

A »Harangszó«

**könyv-, papír-
és írószerszerekkereskedése
megnyílt.**

Célja, hogy elsősorban a vallásos irodalom termékeivel lássa el evangélikus népünket. Bibliák, Énekeskönyvek, vallásos tárgyú olvasmányok, papír, rajz- és írószerek nagy választékban kaphatók. Bárhol megjelent minden könyvet is szállít.

Címe:

HARANGSZÓ KÖNYV-, PAPIR- ÉS ÍRÓSZERKERESKEDÉSE,
Győr, II., Petőfi-tér 1. sz. Csekkszám: 31.141. Telefon: 17-91.
A könyvkereskedést olvasóink pártfogásába és támogatásába ajánljuk!